

Slotdocument

**Taskforce “Vrouwen,
Veiligheid en Conflict”**

**Taskforce Women in Conflict
Situations and Peacekeeping**

Inhoudsopgave

Inleiding	5
1. Overzicht activiteiten Taskforce 'Vrouwen, Veiligheid en Conflict'	7
2. Overzicht beleid betrokken departementen	13
2.1 Ministerie van Buitenlandse Zaken	13
2.2 Ministerie van Defensie	16
2.3 Ministerie van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties	19
2.4 Ministerie van Sociale Zaken en Werkgelegenheid	20
3. Aanbevelingen Taskforce 'Vrouwen, Veiligheid en Conflict'	23
Bijlage 1: Instellingsbesluit Taskforce 'Vrouwen, Veiligheid en Conflict'	25
Bijlage 2: Leden Taskforce 'Vrouwen, Veiligheid en Conflict'	29
Bijlage 3: Afkortingen	31
Bijlage 4: Samenvatting	33

Voorwoord

De Taskforce 'Vrouwen, Veiligheid en Conflict' (VVC) is in november 2003 voor een periode van drie jaar ingesteld. Die tijd loopt ten einde. Het waren drie bewogen jaren waarin veel gebeurd is op het terrein van de positie van vrouwen in conflictsituaties en naoorlogse wederopbouw. Al vrij snel na onze instelling werd het ons duidelijk dat het thema vrouwen, veiligheid en conflict, en daarmee VN Veiligheidsraadresolutie 1325 en de afspraken rondom het 'Beijing Platform voor Actie', nog een redelijk onontgonnen beleidsterrein was. Mijn Taskforce heeft geprobeerd om, waar nodig, het thema een gezicht te geven. Oftewel, waar hebben we het over als we spreken over de positie van vrouwen in conflictsituaties en naoorlogse wederopbouw? We hebben niet alleen aandacht gevraagd voor vrouwen als slachtoffers maar juist ook voor vrouwen als strijders, vredesactivisten, vrouwen actief in vredesonderhandelingen, als overlevers, moeders en vrouwen actief in de wederopbouw van een land.

Naast het creëren van bewustzijn over het onderwerp heeft de Taskforce VVC zich sterk gemaakt voor bijvoorbeeld een praktische vertaling van VN resolutie 1325 naar maatschappelijke organisaties en departementen. We hebben gemerkt dat papier geduldig is, maar dat het veel inspanning kost om werkelijk te implementeren. Gender in conflictsituaties en wederopbouw vraagt continue aandacht van organisaties en om die aandacht vast te houden is het noodzakelijk om mensen, mannen en vrouwen, binnen de betrokken organisaties aan te wijzen met genderexpertise en -gevoeligheid.

Ons werk als Taskforce zit er op. De bijzondere samenstelling van ons team maakte het mogelijk om het thema vrouwen, veiligheid en conflict meer onder de aandacht te brengen van de betrokken departementen. Ik wil, in het bijzonder, Staatssecretaris Van der Knaap en daarmee het Ministerie van Defensie een groot compliment maken. Dit departement heeft zich door het project Genderforce op een daadkrachtige en ambitieuze wijze aan het thema gecommitteerd. Niet alleen liggen er streef- cijfers voor het verhogen van het aantal vrouwen in hogere (en zelfs missiebepalende) posities, ook worden uit te zenden militairen door middel van een training binnenkort meer genderbewust gemaakt en zullen genderspecten worden opgenomen in mandaten. Ook het Ministerie van Buitenlandse Zaken verdient een compliment voor de inspanning op dit belangrijke thema door zowel in Den Haag als in conflictlanden de implementatie van 1325 te versterken middels beleidsdialoog en concrete programma ondersteuning. Tevens zijn er bij het Ministerie van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties vorderingen gemaakt met name op het gebied van bewustwording. Ik heb het vertrouwen dat beide laatste departementen de noodzakelijke operationele implementatie in zowel beleid als praktijk zullen continueren en intensiveren. Ten slotte wil ik de coördinerend bewindspersoon emancipatiebeleid, Minister De Geus, hartelijk danken voor zijn initiërende en coördinerende rol bij het instellen en ondersteunen van mijn Taskforce.

De Taskforce VVC heeft aanbevelingen geformuleerd voor het kabinet. Wij zullen de realisatie van deze aanbevelingen uiteraard blijven volgen, ieder vanuit onze eigen persoonlijke en professionele belangstelling. En waar mogelijk en wenselijk zullen wij ons nog graag inzetten voor dit belangrijke thema dat ieders aandacht blijft verdienen.

Annemarie Jorritsma
Voorzitter

Inleiding

Dagelijks worden we op tv en in de pers geconfronteerd met beelden van oorlog en conflicten. Bij het uitbreken van gewapende conflicten zijn voor een groot deel onschuldige burgers, vooral vrouwen en kinderen, slachtoffer van geweld. Vaak worden zij van huis en haard verdreven; lopen vrouwen en meisjes extra risico om slachtoffer te worden van verkrachting en seksueel misbruik en nemen, als gevolg van mobilisatie van mannelijk militair- en politiepersoneel gedurende de oorlog en bij vredesoperaties, vrouwenhandel en commerciële seks in het gebied toe. Voor duurzame vrede, veiligheid en ontwikkeling is bepalend in welke mate de plaatselijke bevolking (vrouwen en mannen) betrokken is bij het voorkomen en beheersen van conflicten en zeggenschap heeft over het proces van vrede en verzoening.

Sinds een aantal jaren bestaat internationaal het besef dat vrouwen een positieve rol kunnen spelen in conflictoplossing en wederopbouw. Vrouwen en meisjes dienen niet slechts als slachtoffer te worden beschouwd, maar zijn ook actor in conflictpreventie, conflictoplossing en naoorlogse wederopbouw. Ontwikkeling van gendergevoelige initiatieven en capaciteitsopbouw is noodzakelijk; bij VN-organisaties en instituten, alsook in de VN-raden, humanitaire en vredesmissies, internationale gerechtshoven en onderzoekscommissies die betrokken zijn bij conflictoplossing en naoorlogse wederopbouw.

De vierde VN Wereld Vrouwen Conferentie in Beijing (1995) heeft het onderwerp vrouwen en gewapend conflict als onderdeel van het wereldwijde actieprogramma 'Beijing Platform voor Actie' op de internationale agenda geplaatst. Mede op basis hiervan heeft de VN Veiligheidsraad op 31 oktober 2000 resolutie 1325 aangenomen over de rol van vrouwen in conflictsituaties. Vervolgens nam het Europees Parlement in december 2000 een resolutie aan over de rol van vrouwen bij vreedzame conflictregeling (2000/2025(INI)). Na Beijing kwam de Raad van Europa met een gedocumenteerd rapport over gender mainstreaming en diverse onderzoeken over vrouwen als slachtoffer van conflicten. Het Comité van Ministers van de Raad van Europa nam vervolgens begin 2003 tijdens een conferentie in Macedonië een resolutie en een actieprogramma aan over het gender perspectief en de rol van vrouwen en mannen in conflictpreventie, conflictoplossing en naoorlogse wederopbouw.

Op juridisch gebied is vervolging van seksueel geweld gericht tegen vrouwen opgenomen in het statuut van het Internationaal Strafhof. Daarnaast hanteert het Hof procedures die garanderen dat behandeling van dergelijke geweldsmisdrijven geschieden in een omgeving waarin vrouwen zonder angst kunnen getuigen.

In de praktijk is gebleken dat vrouwen nog steeds slechts in zeer geringe mate betrokken zijn bij vredesonderhandelingen, interventies op het gebied van ordehandhaving en vrede. Ook dragen zij vaak in meer dan één opzicht in onevenredige mate de gevolgen van oorlog en conflict en nemen zij in veel landen onvoldoende deel aan politieke besluitvorming. De coördinerend bewindspersoon emancipatiebeleid, hierna te noemen de Minister van Sociale Zaken en Werkgelegenheid (SZW), deelde deze zorg. Daarom heeft het Instituut Clingendael, in opdracht van de Directie Coördinatie Emancipatiebeleid (DCE) van SZW, vooruitlopend op mogelijk nieuw beleid, van september 2001 tot medio 2002 een onderzoek gedaan naar de rol van vrouwen in conflictpreventie, conflictoplossing en naoorlogse wederopbouw¹. Instituut Clingendael heeft conclusies en aanbevelingen geformuleerd die direct toepasbaar zijn voor de Nederlandse inzet in de (inter)nationale praktijk. De toenmalig Minister van SZW heeft het rapport op 5 juli 2002 aan de Tweede Kamer gezonden. In de aanbiedingsbrief is de oprichting van een Taskforce 'Vrouwen, Veiligheid en Conflict'(VVC) aangekondigd.

¹ Frerks, G. and T. Bouta, *Women's Roles in Conflict Prevention, Conflict Resolution and Post-Conflict Reconstruction: Literature review and institutional analysis*, Research by the Netherlands Institute of International Relations Clingendael, Conflict Research Unit, under commission of the Dutch Ministry of Social Affairs and Employment, 2002.

Instellen van de Taskforce ‘Vrouwen, Veiligheid en Conflict’ (VVC)

De Minister van SZW heeft vanuit zijn rol als coördinerend bewindspersoon emancipatiebeleid de taak om belangwekkende onderwerpen op het gebied van emancipatie te agenderen. Hij heeft daarom, in nauwe samenspraak met de Ministers van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties (BZK) en Buitenlandse Zaken (BZ) en de Staatssecretaris van Defensie het initiatief genomen om een onafhankelijke Taskforce te installeren. Deze heeft de afgelopen drie jaar zelfstandig, onder de verantwoordelijkheid van de Minister van SZW, geopereerd. SZW is beleidsmatig verantwoordelijk voor de uitvoering van het VN ‘Beijing Platform voor Actie’ en de Slotverklaring van de VN Speciale Algemene Vergadering Beijing + 5, alsmede het hier voor genoemde actieprogramma en de resolutie van de Raad van Europa. BZ en Defensie zijn beleidsmatig verantwoordelijk voor de uitvoering van Resolutie 1325. Daarnaast is ieder departement verantwoordelijk voor de uitvoering van de aanbevelingen op zijn terrein uit het Clingendael-rapport.

De Taskforce VVC heeft op nationaal en internationaal niveau de volgende taken gehad:

- a. Het *actief bevorderen* van een optimale uitvoering van aanbevelingen uit het Clingendael-rapport:
 - Zorg voor betrokkenheid van relevante personen bij dit onderwerp;
 - Vergroot de expertise van personeel binnen de departementen en in het veld (ook van lokale vrouwen en vrouwenorganisaties) door middel van training;
 - Maak instrumenten gender-sensitief;
 - Besteed zowel aandacht aan rollen van vrouwen in conflictsituaties als aan de culturele en historische achtergrond van de missiegebieden;
 - Vergroot de rol van lokale vrouwen in conflictgebieden in de voorbereiding, implementatie en monitoring van activiteiten die te maken hebben met de rol van vrouwen in conflictsituaties.
- b. Het *meewerken* aan een krachtige uitvoering van Resolutie 1325 door bij te dragen aan het vergroten van de rol van vrouwen in conflictpreventie, conflictoplossing en naoorlogse wederopbouw.
- c. Het *ontwikkelen of laten ontwikkelen van ideeën* en het zorgdragen voor de *uitwisseling van kennis en ervaring* ter ondersteuning van de betrokken instellingen.
- d. Het *monitoren* van de activiteiten die door de Rijksoverheid worden ondernomen om de rol van vrouwen in conflictpreventie, conflictoplossing en naoorlogse wederopbouw te vergroten.

Leeswijzer

In het eerste hoofdstuk worden de gerealiseerde activiteiten van de Taskforce VVC beschreven.

Om aan te geven in welk breder kader de activiteiten van de Taskforce VVC zijn geïnitieerd, wordt in hoofdstuk twee een beeld geschetst van de stand van zaken van het reguliere beleid van de betrokken departementen rondom het vergroten van de rol van vrouwen in conflictpreventie, conflictoplossing en naoorlogse wederopbouw. Hierbij worden ook de plannen voor de komende periode geschetst. In hoofdstuk drie vindt u aanbevelingen aan het kabinet voor beleid en praktijk door de leden van de Taskforce VVC. In de bijlagen van dit rapport treft u ten slotte het instellingsbesluit (bijlage 1) en een overzicht van de Taskforceleden aan (bijlage 2).

1

Overzicht activiteiten Taskforce 'Vrouwen, Veiligheid en Conflict'

De afgelopen drie jaar heeft de Taskforce VVC vele activiteiten geïnitieerd. Zoals aangegeven in de inleiding volgen uit het instellingsbesluit vier hoofdtaken voor de Taskforce VVC. Aangezien alle activiteiten die zijn opgezet en uitgevoerd onder één of meer van deze taken vallen, is bij het onderstaande overzicht de indeling van het instellingsbesluit gevolgd.

A. Het actief bevorderen van de uitvoering van aanbevelingen uit het Clingendael-rapport

A1. Genderforce

Bij Defensie is uitvoering gegeven aan de specifieke aanbevelingen voor Defensie uit het Clingendael-rapport door de ontwikkeling van het project 'Genderforce'. SZW heeft het initiatief genomen om de mogelijkheden te verkennen voor een transnationaal samenwerkingsproject in het kader van ESF-EQUAL, gericht op het verminderen van genderongelijkheid in internationale vredesmissies. DCE heeft hiertoe eind 2003 contact opgenomen met diverse lidstaten binnen de EU. Op 19 en 20 februari 2004 is door SZW en Defensie een startconferentie gehouden. De conferentie is in nauwe samenwerking met een aantal Taskforceleden georganiseerd.

Bovenstaande activiteiten hebben geleid tot het opstellen van een uitgebreid projectplan en de toekenning van een Equal-subsidie voor het project Genderforce. Defensie is hoofdaanvrager van de subsidie en verantwoordelijk voor het uitvoeren van het project. De officiële aftrap van Genderforce vond plaats tijdens de succesvolle Genderdag in maart 2006. De inhoudelijke projectdoelstellingen liggen op het terrein van gender in opleidingen en training, genderperspectief in vredesoperaties, gender mainstreaming en een evenwichtige man/vrouw balans in de defensieorganisatie.

A2. Gesprekken met sleutelfiguren

De Taskforceleden hebben in hun professie ieder voor zich ervaring opgedaan op het gebied van vredesmissies, conflict-situaties en naoorlogse wederopbouw. Daarom zijn ze destijds ook benaderd voor deelname aan de Taskforce VVC. In hun werk zijn zij allen opgelopen tegen knelpunten in de uitvoering. Vanuit die ervaringen hebben de Taskforceleden gezamenlijk gewerkt aan een analyse van knelpunten op het terrein van de rol van vrouwen in conflictpreventie, conflictoplossing en naoorlogse wederopbouw ten behoeve van de betrokken departementen. Hierbij hebben de Taskforceleden niet alleen uit hun eigen ervaring geput, maar hebben zij ook gesprekken gevoerd met relevante sleutelfiguren bij departementen en in het veld. Er is onder andere een gesprek gevoerd met de Speciale Vertegenwoordiger van SG/HV voor mensenrechten Solana, de heer Matthiessen. Deze gesprekken hebben het thema gender in conflictpreventie, conflictoplossing en naoorlogse wederopbouw geagendeerd en hebben de Taskforceleden mede geïnspireerd tot het formuleren van aanbevelingen aan het kabinet.

B. Het meewerken aan een krachtige uitvoering van VN-resolutie 1325

B1. Genderexpert bij de VN missie in Kosovo

In Resolutie 1325 wordt de Secretaris-Generaal van de VN met klem opgeroepen de rol en bijdrage van vrouwen in VN-operaties te velde te verruimen, in het bijzonder als militaire waarnemers, in civiele politiediensten en bij het personeel belast met mensenrechten- en humanitaire acties. Vanuit haar doelstelling heeft de Taskforce VVC zich ingezet om te zorgen dat Taskforcelid Tilly Stroosnijder een positie heeft gekregen bij de Verenigde Naties als genderexpert bij de politiecomponent van de missie in Kosovo (UNMIK). Zij heeft in de missiegebieden op operationeel en beleidsniveau kunnen vaststellen dat gender mainstreaming onvoldoende is geïmplementeerd in de voorbereiding en uitvoering van projecten en de briefings van VN- en EU-politie veldmissies. Zij zet zich in voor een betere naleving en een hogere prioriteitsstelling van zowel de VN-resoluties als besluiten van de Europese Raad.

B2. 1325 Award

De Taskforce VVC heeft in 2005 de '1325 Award' ingesteld, bedoeld voor een individu of maatschappelijke organisatie uit een (post)conflictland die op inspirerende wijze bijdraagt aan uitvoering van Resolutie 1325. Met de prijs geeft de Taskforce VVC het belang aan dat wordt gehecht aan het uitgangspunt dat mensen in conflictgebieden het primaat hebben in het aankaarten en oplossen van conflictgerelateerde gender problemen en het zoeken naar mogelijkheden om rechten van vrouwen te bevorderen. Nederlandse maatschappelijke organisaties en ambassades hebben individuen of organisaties genomineerd. BZ ondersteunt deze prijs financieel.

De prijs is aangekondigd op een persconferentie op 27 oktober 2005 ter gelegenheid van het 5-jarige bestaan van resolutie 1325. De Taskforce VVC heeft zich op deze bijeenkomst gepresenteerd en daarnaast heeft Priscilla Joseph, vertegenwoordiger van SUWEP (Sudanese Women's Empowerment for Peace), toegelicht hoe de resolutie in praktijk kan worden gebracht.

Tijdens de slotconferentie van de Taskforce VVC op 19 oktober 2006 is de '1325 Award' uitgereikt aan een individu of een organisatie uit één van de conflictgebieden die baanbrekende en effectieve initiatieven ontplooit ter bevordering van de rechten van vrouwen in conflictsituaties.

B3. Genderforce

Het deelproject 'genderperspectief in vredesoperaties' van het defensieproject Genderforce, vestigt expliciet de aandacht op de effecten van een uitzending op vrouwen en mannen in de uit te zenden eenheid. Hierbij wordt er ook naar gestreefd om in missies meer vrouwen op hogere en meer zichtbare posities te krijgen. Ook de rol van lokale vrouwen en mannen in het uitzendgebied wordt belicht en het expliciet betrekken van vrouwen bij het proces van vredesbevorderende activiteiten en wederopbouw.

C. Het ontwikkelen van ideeën en het zorgdragen voor uitwisseling van kennis en ervaring

C1. Wetenschappelijk onderzoek gender en conflict

De posities van mannen en vrouwen ten opzichte van conflict zijn uitermate divers. Om de huidige inzichten over gender en conflict te verfijnen is gewerkt aan het opzetten van een onderzoekslijn in samenwerking met het instituut voor Nederlands Wetenschappelijk Onderzoek (NWO). BZ, BZK en Defensie hebben onderzoeksvragen opgesteld die onder leiding van Taskforcelid Thea Hilhorst zijn omgezet in een onderzoeksvoorstel. De financiering van het onderzoek is echter nog niet toegezegd.

C2. Side event VN Commissie voor de Positieverbetering van Vrouwen

Jaarlijks vergadert de VN Commissie voor de Positieverbetering van Vrouwen (CSW) in New York over de uitvoering door de VN lidstaten van het 'Beijing Platform voor Actie' en de slotverklaring van de Speciale Algemene Vergadering Beijing + 5. SZW, te weten DCE, leidt de regeringsdelegatie naar de vergadering van de CSW. In maart 2004 stond het thema 'de gelijke deelname van vrouwen in conflictpreventie, -hantering en -oplossing en postconflict wederopbouw' op de agenda.

In het kader van dat thema is in 2004 een side-event georganiseerd voor regeringsdelegaties en niet-gouvernementele organisaties om bekendheid te geven aan de Nederlandse aanpak aangaande vrouwen in conflictpreventie, -hantering en -oplossing en postconflict wederopbouw. Een voorbeeld is uiteraard het instellen van de Taskforce VVC. Naast presentaties van vertegenwoordigers van Defensie en SZW, vertelde Tilly Stroosnijder, als lid van de Taskforce VVC, over haar persoonlijke ervaringen als politievrouw in een VN-missie en over ambities en aanbevelingen aangaande het thema gender in missiegebieden. Ook werd met de bezoekers van dit side-event gesproken over een eventuele samenwerking op onderdelen in EU-verband. Mede dankzij deze bijeenkomst zijn internationale contacten gerealiseerd die hebben geleid tot samenwerkingsverbanden in het project Genderforce.

C3. Bijeenkomst met niet-gouvernementele organisaties

De Taskforce VVC heeft op 15 november 2004 samen met Novib, in overleg met BZ en SZW, een bijeenkomst georganiseerd voor niet-gouvernementele organisaties (NGO's) werkzaam op het terrein van vrede, veiligheid en conflict. Centraal op deze bijeenkomst stond het koppelen van overheid en maatschappelijk middenveld om de onderlinge samenwerking te bevorderen. Een uitkomst van de bijeenkomst was dat er meer aandacht moet komen voor samenwerking met lokale organisaties werkzaam in conflictgebieden die door de medefinancieringsorganisaties gefinancierd worden. Dit heeft mede geleid tot de instelling van de '1325 Award'. Ook heeft de bijeenkomst geleid tot diverse bilaterale contacten tussen Taskforceleden en vertegenwoordigers van NGO's.

C4. Conferentie 'Women in Conflict Situations and Peacekeeping' onder het EU-voorzitterschap

Op 9 en 10 december 2004 organiseerde SZW/DCE, als onderdeel van het emancipatieprogramma onder het EU-voorzitterschap van Nederland, en in samenspraak met de Taskforce VVC en het Ministerie van Defensie, de conferentie "Women in Conflict Situations and Peacekeeping". Doel van de conferentie was het bespreken van gemaakte vorderingen, het uitwisselen van kennis en ervaring, van innovatieve aanpakken en van 'good practices'. Er waren 120 beleidsmedewerkers, wetenschappers en NGO vertegenwoordigers aanwezig om te praten over de rol van vrouwen in oorlog en vrede. De deelnemers kwamen uit verschillende EU-lidstaten, Canada, Kroatië, Kosovo, de voormalige Joegoslavische republiek van Macedonië, Noorwegen, Roemenië, Rusland en Zwitserland. Dat aandacht voor gender moet worden verankerd in conflictpreventie, -oplossing en naoorlogse wederopbouw werd met groot enthousiasme ontvangen door de deelnemers.

Uit naam van Minister De Geus werd de conferentie geopend door Minister Van Ardenne, Minister voor Ontwikkelingssamenwerking. Zij sprak haar waardering uit voor het feit dat de Taskforce VVC een zo belangrijk onderwerp wist te agenderen onder het Nederlands voorzitterschap. Annemarie Jorritsma presenteerde de Taskforce VVC en sprak over de verankering van gender in conflictpreventie, -oplossing en naoorlogse wederopbouw. De aanwezigen verwelkomden dit initiatief van de Nederlandse overheid. De Taskforceleden hebben veel nuttige contacten kunnen leggen. De resultaten van de slotconferentie werden geformuleerd in aanbevelingen voor nationale regeringen en andere relevante actoren (te vinden op www.emancipatieweb.nl).

C5. Slotconferentie 'Reconstruction or misconstruction? The crucial role of women in rebuilding society after conflict'

De slotconferentie van de Taskforce VVC op 19 oktober 2006 stond in het licht van gender en wederopbouw. Aanwezig waren beleidsmedewerkers van de Ministeries van BZ, BZK, Defensie, Economische Zaken (EZ) en Justitie die werken op het terrein van wederopbouw na gewapend conflict. Praktijkervaring werd ingebracht via medewerkers van ambassades uit wederopbouwlanden en experts van NGO's. In lezingen en workshops werd gesproken over de onderwerpen Gender en Demobilisation, Disarmament and Reintegration, Transitional Justice, Sociale Wederopbouw: onderwijs, Economische Wederopbouw en Security Sector Reform. Ook werd op deze dag de '1325 Award' uitgereikt. In de aanloop naar de conferentie werden op BZ films en documentaires vertoond, verband houdende met de cruciale rol van de vrouw in de wederopbouw van een samenleving na conflict.

C6. Psychosociaal herstel van vrouwen

Psychosociaal herstel is van belang na een periode van oorlog, conflict en geweld waarin de samenleving van een land sterk verandert en dikwijls nog instabiel is. Naast werkloosheid, armoede, honger, de terugkeer van vluchtelingen, onleefbaarheid, perikelen rond de vorming van bijvoorbeeld een nieuwe staat en discriminatie van minderheden, is er ook in sterke mate sprake van immateriële problemen. Het gaat hierbij bijvoorbeeld om toename van drugs- of alcoholgebruik, doorleven met een (psycho) trauma, ontkennen of verstoppen van (oorlogs)verkrachtingervaringen, ontstaan van een onevenredig grote druk op de schouders van vrouwen, een toename van huiselijk geweld en ook publiek geweld.

Tijdens de conferentie "Women in Conflict Situations and Peacekeeping" in december 2004 zijn twee workshops verzorgd door Stichting Admira. Stichting Admira is een samenwerkingsverband van TransAct (het landelijk expertise centrum seksespecifieke zorg en seksueel geweld), Pharos (het landelijke kenniscentrum voor vluchtelingen en gezondheid) en ICODO (Informatie-en Coördinatieorgaan Dienstverlening Oorlogsgetroffenen). Centraal stond de rol van vrouwen in de wederopbouw van door oorlog en geweld getroffen samenlevingen met als doel psychosociaal herstel te bewerkstelligen.

In samenwerking met Stichting Admira heeft Taskforcelid Maja Danon ook een projectplan opgesteld dat ingaat op de noodzaak van trainingen voor mannen en vrouwen in post-conflict gebieden, waarbij zij leren trauma symptomen te herkennen en mensen op te vangen (zowel op medisch als sociaal/psychisch vlak). Specifiek worden bijvoorbeeld Molukse organisaties ondersteund die vrouwen die gedwongen besneden zijn, opvangen in traumagroepen. In Nederland zelf wordt onderzocht hoe vluchtelingenvrouwen kunnen worden ondersteund die na verhoren door de Immigratie en Naturalisatie Dienst (IND) in een depressie belanden, doordat zij hun vaak pijnlijke verleden tot in detail moeten ophalen.

C7. Uitwisseling van kennis op conferenties

Op 5 november 2005 heeft Taskforcelid Immanuel Korthals Altes in Utrecht op het symposium "Oorlog & Vrede: liggen de rollen al vast?" van het Landelijk Beraad Vredes-Organisaties (LBVO) een inleiding gehouden en deelgenomen aan het panel.

Tijdens het 25 jarig jubileum in september 2006 van de University Women of Europe (UWE) hebben Taskforceleden Thea Hilhorst en Tilly Stroosnijder tijdens de conferentie 'Empowerment of European Women: building peace or conflict?' een inhoudelijke bijdrage geleverd.

D. Het monitoren van activiteiten van de Rijksoverheid

D1. Gesprekken met sleutelfiguren

De regelmatige gesprekken, zoals hierboven verwoord, die de Taskforceleden hebben gevoerd met vertegenwoordigers van de ministeries hebben bijgedragen aan de monitoring van de inspanningen van de betrokken ministeries.

D2. Gender mainstreaming binnen de politie

Het onderwerp 'Vrouwen, Veiligheid en Conflict' is door Taskforcelid Marga Berndsen onder de aandacht gebracht van de voorzitter van het College van Bestuur van de Politie Academie en de Directeur van het Landelijk Expertise Centrum Diversiteit (LECD). Dit heeft geleid tot een Europese discussie over diversiteit in Warnsveld op 27 april 2006, waarin een eerste verkenning van de (on)mogelijkheden en kansen heeft plaats gevonden. Aanwezig waren politievertegenwoordigers van Duitsland, Ierland, Oostenrijk en Zwitserland die nu al nauw bij het thema zijn betrokken en geïnteresseerd zijn om een voortrekkersrol te vervullen. Contact is vervolgens opgenomen met de Raad van Europa en politiechefs uit grote steden om het onderwerp diversiteit Europees meer aandacht te geven. In september 2006 is in Warnsveld een seminar voor leidinggevendenden over dit thema georganiseerd en een vervolgbijeenkomst is voor najaar 2006 in Basel gepland.

Er zijn diverse gesprekken gevoerd met stakeholders binnen de politie. Generaal-majoor Beuving van de Koninklijke Marechaussee (KMAR) heeft aangegeven veel waarde te hechten aan gender en hij heeft toegezegd het werkplan van de Taskforce VVC waar mogelijk in zijn eigen organisatie te gebruiken. Bij diverse gelegenheden heeft Magda Berndsen inleidingen gehouden over zowel gender als specifiek onderdeel van diversiteit binnen de politie, als over diversiteit in zijn algemeenheid. Ook heeft zij in juni 2006 tijdens een studiereis van de Raad van Hoofddcommissarissen naar Zweden een inleiding gehouden over gender bij de Nederlandse Politie.

D3. Gender mainstreaming binnen de strijdkrachten

Via het project Genderforce en de rol die Taskforcelid Peter Scholten hierin speelt, vindt continue monitoring plaats van de activiteiten die bij het Ministerie van Defensie worden ondernomen.

D4. 'Vrouwen, veiligheid en conflict' binnen het Ministerie van Buitenlandse Zaken

Vanaf 2000 (aanneمة VN resolutie 1325) heeft BZ zich op het thema vrouwen, veiligheid en conflict geprofileerd. Het belang van het thema wordt inmiddels alom erkend. Er kunnen echter nog twee slagen gemaakt worden, te weten: in de vertaling van erkenning naar beleid en vervolgens in de vertaling van beleid naar uitvoering. BZ zal zich de komende jaren actief inzetten om de implementatie van VN resolutie 1325 op landenniveau te bevorderen. Intensievere samenwerking zowel intern als extern, bijvoorbeeld met Defensie, draagt hieraan bij.

Meer algemeen zal BZ de komende tijd werken aan de verankering van gendergelijkheid in BZ-breed beleid. Dit naar aanleiding van de uitkomsten van een intern onderzoek naar de ervaringen, inzichten en uitdagingen van verschillende sleutelfiguren binnen BZ.

Om inzicht te krijgen in de activiteiten die BZ sinds de instelling van Resolutie 1325 financiert, is in het eerste werkplan van de Taskforce VVC het uitvoeren van een inventarisatie opgenomen. In 2004 is een aanzet gedaan ten behoeve van de landenrapportage over uitvoering van Resolutie 1325 voor de Veiligheidsraad. In 2005 is een meer uitgebreide inventarisatie afgerond, inclusief signalering van leemtes. Deze resultaten dienen eveneens als input voor de verdere beleidsdiscussie binnen BZ.

De slotconferentie van de Taskforce VVC wordt inhoudelijk voorbereid door BZ en is voornamelijk gericht op beleidsmedewerkers van dit ministerie. Deze conferentie staat onder auspiciën van de Taskforce VVC en vormt zo een directe monitoring van de inspanningen van het ministerie.

2

Overzicht beleid betrokken departementen

In dit hoofdstuk wordt een beeld geschetst van de stand van zaken van het reguliere beleid rond het thema vrouwen, veiligheid en conflict van de betrokken departementen. Ieder departement gaat ook in op de plannen die het de komende jaren wil ontwikkelen. Dit overzicht geeft daarmee het bredere kader aan waarin de activiteiten van de Taskforce VVC plaats hebben gehad. Het overzicht betreft de periode 2004-2006, de instellingsperiode van de Taskforce VVC.

2.1 Ministerie van Buitenlandse Zaken

VN Veiligheidsraadsresolutie 1325 raakt diverse deelterreinen van buitenlands beleid, variërend van veiligheidsbeleid tot humanitaire hulp en wederopbouw. Uitvoering van resolutie 1325 is opgenomen in de Memorie van Toelichting op de begroting van BZ 2006. De resolutie is opgenomen zowel onder Beleidsartikel 2, operationele doelstelling 5 'Regionale stabiliteit door effectieve inzet op conflictpreventie, crisisbeheersing, conflictoplossing en post-conflict wederopbouw' als onder Beleidsartikel 5, operationele doelstelling 3 'Gelijkwaardigheid tussen mannen en vrouwen vergroot'.

Hieronder volgt een overzicht van de thema's en aandachtspunten waar BZ zich op richt m.b.t. vrouwen, vrede en veiligheid en daarmee de uitvoering van Resolutie 1325.

Overzicht periode 2004-2006

Bilateraal beleid voor conflictlanden en -regio's

In het kader van conflictpreventie en -oplossing en vredesopbouw in (post)conflictregio's, zoals de Hoorn van Afrika, het Grote Merengebied, de Westelijke Balkan en Afghanistan, is aandacht voor gender systematisch gestimuleerd in beleid en uitvoering. Dit heeft vorm gekregen via de jaarplannen en specifieke gendermissies in betrokken landen. Deze missies zijn uitgevoerd door de directie Sociale en Institutionele Ontwikkeling, afdeling Emancipatiethema's en Seksuele en Reproductieve Gezondheid en Rechten (DSI/ER) die terzake een katalyserende rol binnen BZ speelt. In 2005 zijn er bijvoorbeeld missies naar Soedan en Afghanistan ondernomen. In Soedan is het project 'Sudanese Women's Empowerment for Peace' (SUWEP) in uitvoering, gericht op het leveren van een bijdrage aan een duurzame vrede in Soedan door het versterken van de inbreng van zowel vrouwen uit Zuid-Soedan als Noord-Soedan in het vredesproces.

Stabiliteitsfonds

Voor het bevorderen van duurzame vrede in post-conflictlanden is bij BZ het zogeheten Stabiliteitsfonds opgericht. Dit fonds heeft tot doel om "op snelle en flexibele wijze ondersteuning te bieden bij activiteiten op het snijvlak van vrede, veiligheid en ontwikkeling in landen en regio's die dreigen af te glijden naar een gewelddadig conflict of waar zich reeds een conflict voltrokken heeft". Resolutie 1325 wordt meegenomen in de beoordeling van aanvragen maar is (nog) geen hard criterium. Een voorbeeld van een project dat via het Stabiliteitsfonds is gefinancierd is de ondersteuning van gender deskundigen, die de implementatie van Resolutie 1325 binnen het VN Department of Peacekeeping Operations (DPKO) nastreven. De eerste helft van 2006 is er op initiatief van Nederland, het Verenigd Koninkrijk en Noorwegen, een *DPKO joint donor review mission* ondernomen naar vier verschillende vredesoperaties om de stand van zaken wat betreft de implementatie van resolutie 1325 in de missies te analyseren en bevorderen. Deze missies hebben samen met Defensie en andere donoren plaats gevonden. Vervolgens is een debriefing gegeven over de bevindingen van de missies in de Democratische Republiek Congo (DRC) en Kosovo voor de leden van de Stuurgroep Veiligheidsamenwerking en Wederopbouw (SVW), een hoog ambtelijk samenwerkingsverband tussen BZ en Defensie. Tijdens deze debriefing is o.a. afgesproken dat meer gebruik gemaakt moet worden van instrumenten (gender resource packages, gender checklists) en dat gender beter geïntegreerd zal worden in landenbeleidskaders van bijvoorbeeld DRC, Soedan, Burundi en Afghanistan.

Visitatie Commissie Emancipatie

De Visitatie Commissie Emancipatie (VCE)² heeft in de periode 2005-2006 een traject uitgezet ter bevordering van 'gender mainstreaming' op de vakdepartementen. Ter verdere uitdieping van een beleidsdossier hebben Defensie en BZ gekozen voor een gezamenlijke uitwerking van de 'case Afghanistan'. Deze verdieping heeft in oktober 2005 plaatsgevonden. Hierbij is gekeken naar de relatie tussen de aspecten vrede/veiligheid, wederopbouw, ontwikkeling, mensenrechten, cultuur en vrouwenrechten. De aanbevelingen voor BZ die uit deze casus zijn voortgekomen zijn verwerkt in de jaarplannen van de betrokken afdelingen en de ambassade in Kabul. Op regelmatige basis vindt overleg plaats tussen Defensie en BZ o.a. projecten en wederopbouwactiviteiten in Afghanistan in het kader van civiel-militaire samenwerking (CIMIC).

Multilateraal beleid

Nederland heeft in de fora waar gender en conflict aan de orde komen aangedrongen op de uitvoering van Resolutie 1325. In 2005 was dit o.a. aan de orde in de Europese Commissie, waar EU-voorzitter Verenigd Koninkrijk een plan indiende om Resolutie 1325 in Europees verband als onderdeel van het Europese veiligheidsbeleid uit te voeren. BZ heeft daarop inhoudelijke input geleverd. Door DPKO is een 'gender resource package' ontwikkeld dat gebruikt wordt in multidimensionale vredesoperaties ter bevordering van gender mainstreaming binnen deze vredesoperaties. BZ heeft hieraan financieel bijgedragen. Met VN-vluchtelingenorganisatie UNHCR wordt de in 2004 gestarte dialoog over gender mainstreaming en accountability voortgezet, o.a. via regelmatig beleidsoverleg en specifieke consultaties over vrouwen at risk en stateloosheid. De UNHCR executive committee zal in oktober 2006 over deze onderwerpen conclusies trekken en vastleggen. Gender mainstreaming van het United Nations Development Program (UNDP) wordt actief bevorderd en gemonitord. UNDP ontwikkelt steeds meer activiteiten op het gebied van vrouwen, veiligheid en conflict. BZ moedigt dit in de beleidsdialogen aan. Met de OVSE/ODIHR wordt voorts op het gebied van vrouwenrechten een aantal projecten gefinancierd in voormalige Balkanlanden.

Intern BZ

In juni 2004 is in Den Haag een bijeenkomst gehouden voor o.a. themadeskundigen gender en institutionele ontwikkeling op ambassades. Voor het eerst stond op een dergelijke workshop voor themadeskundigen het thema vrouwen, veiligheid en conflict op het programma en er is speciaal een masterclass over het onderwerp gehouden waar ook twee pas aangestelde defensie-attachés aan deelnamen.

Om meer BZ-medewerkers kennis te laten nemen van het thema vrouwen, veiligheid en conflict, wordt in 2006 een handreiking over dit thema afgerond. De inventarisatie van activiteiten op dit gebied zoals opgenomen in het werkplan van de Taskforce VVC dient als bijlage van de handreiking. Beide worden gebruikt voor de verdere beleidsdiscussie binnen BZ. De afdeling DSI/ER 'jaagt aan' en adviseert verschillende directies op het departement, de posten en permanente vertegenwoordigingen in het buitenland m.b.t. het thema vrouwen, vrede en veiligheid.

Met het doel activiteiten ter uitvoering van Resolutie 1325 te ondersteunen is een beperkt budget beschikbaar uit het beleids-ondersteuningfonds van DSI. NGO's worden verwezen naar medefinancieringsorganisaties zoals Cordaid en NOVIB. Vanuit BZ was tot 2006 financiering van NGO's mogelijk via het programma Thematische Medefinanciering (TMF). Uit TMF zijn o.a. Femmes Africa Solidarité (Grote Meren- en Mano River regio), Urgent Action Fund (kleinschalige activiteiten in conflictgebieden), het Women's Peacemakers Programme (WPP) van IFOR en een communicatieprogramma van het IIAV (ICT/communicatie voor/door vrouwengroepen in Oost-Europa) gefinancierd.

² De VCE is per 1 juli 2004 ingesteld door de Minister van Sociale Zaken en Werkgelegenheid. De commissie toetst in twee ronden in hoeverre de verschillende departementen op hun eigen beleidsterrein bijdragen aan het realiseren van gelijke kansen voor vrouwen en mannen en bijdragen aan het bereiken van algemene kabinetsdoelstellingen op het terrein van emancipatie. De VCE geeft tevens aan wat er nog verbeterd kan worden, brengt goede voorbeelden in kaart en geeft deze door aan de betrokken bewindspersonen. Zie ook de brief aan de Tweede Kamer d.d. 22 januari 2004 (90613) van Minister de van SZW over de Visitatiecommissie Gender Mainstreaming.

Samenwerking met maatschappelijke organisaties en media

In 2003 en 2004 zijn door NOVIB en BZ rond de verjaardag van Resolutie 1325 seminars gehouden over respectievelijk de rol van maatschappelijke organisaties bij de uitvoering van Resolutie 1325 en de mogelijke samenwerking met de Taskforce VVC. BZ heeft op beide bijeenkomsten een inleiding verzorgd. In oktober 2005 is een persbijeenkomst gehouden waarop de '1325 Award' is gepresenteerd, bedoeld voor een individu of maatschappelijke organisatie uit een (post)conflictland die op inspirerende wijze bijdraagt aan uitvoering van Resolutie 1325. Hierbij is toegelicht hoe de resolutie in praktijk kan worden gebracht. Daarnaast heeft de Taskforce VVC zich op deze bijeenkomst gepresenteerd.

Verankering 1325 in beleid

Zoals reeds beschreven wordt op twee plaatsen in de Memorie van Toelichting verwezen naar Resolutie 1325. Aanvankelijk was er slechts één verwijzing opgenomen onder het beleidsartikel over menselijke en sociale ontwikkeling, maar sinds 2006 wordt ook in het beleidsartikel over veiligheid en stabiliteit verwezen naar Resolutie 1325. Hiermee wordt de verantwoordelijkheid voor de uitvoering van deze resolutie verdeeld over meerdere directies, zoals de directie Veiligheidsbeleid. De jaarplannen van de directies op het departement en de posten zijn gebaseerd op de Memorie van Toelichting.

De afgelopen jaren is de samenwerking met verschillende directies geïntensiveerd, onder andere met de directie Mensenrechten en Vredesopbouw, een voorbeeld hiervan is de inhoudelijke voorbereiding van de slotconferentie van de Taskforce VVC. Op het gebied van veiligheid wordt in samenwerking met de directie Veiligheidsbeleid veel actie ondernomen, zoals de *DPKO joint donor mission* in de eerste helft van 2006. Tevens is er regelmatig contact met een aantal regiodirecties, bijvoorbeeld de regiodirectie Azië ter voorbereiding van de 'case Afghanistan' van de VCE. Net als de interne samenwerking is ook de samenwerking met bijvoorbeeld Defensie geïntensiveerd via de Stuurgroep Veiligheidsamenwerking en Wederopbouw (SVW).

Op het departement is de algemene bekendheid van het thema vrouwen, veiligheid en conflict ook bevorderd door middel van de filmcyclus 'gender en conflict' in aanloop naar de slotconferentie in 2006. Andere momenten ter bevordering van de algemene bekendheid zijn de persbijeenkomst in 2005 waarin de '1325 Award' is gelanceerd en de 'case Afghanistan' eind 2005 geweest.

Acties de komende jaren

De komende jaren zal er op BZ onverminderd aandacht aan het thema vrouwen, vrede en veiligheid besteed worden. De laatste jaren is zowel bilateraal als multilateraal actief ingezet op het versterken van het draagvlak voor dit thema. Er is een stevige stap gezet richting de verankering van dit thema in het beleid. Het belang is erkend. Tegelijkertijd heeft de vertaling naar de praktijk nog niet volledig plaatsgevonden en daarom wordt nu ingezet op de implementatie op landenniveau. Zowel de samenwerking met verschillende directies als die buiten BZ wordt verder geïntensiveerd.

De komende jaren wordt multilateraal, o.a. door middel van beleidsdialogen met internationale organisaties, onverminderd aangedrongen op uitvoering van Resolutie 1325. De VN, waarvan UNHCR, UNDP, UNICEF in het bijzonder, worden gemonitord op de uitvoering van het actieplan 1325, opgesteld naar aanleiding van de vijfde verjaardag van Resolutie 1325 in oktober 2005. Met name de samenwerking tussen de verschillende VN-organisaties onderling op dit gebied dient gemonitord en zo nodig bevorderd te worden.

Resolutie 1325 omvat zeer veel aspecten op het gebied van vrouwen, veiligheid en conflict. BZ geeft prioriteit aan een aantal specifieke onderdelen van deze resolutie.

Aandachtsgebieden:

- Politieke participatie van vrouwen bevorderen: deelname aan vredesonderhandelingen, deelname aan verkiezingen.
- Bescherming van meisjes en vrouwen tegen (seksge-relateerd) geweld.
- Aandacht voor de ontwikkeling en handhaving van wetten ter bescherming van de rechten van meisjes en vrouwen.
- Aandacht voor seksuele en reproductieve gezondheid en rechten voor, tijdens en na conflict.

Nader te operationaliseren acties en beleidsvoornemens van BZ:

- Systematische aandacht voor gender in landenbeleidskaders bewerkstelligen (conclusies uit DPKO missies/SVW).
- Beter gebruik maken van beschikbare instrumenten zoals het DPKO gender package en checklists rond Disarmament Demobilisation and Reintegration (DDR).
- Extra aandacht voor de integratie van gender binnen Security Sector Reform (SSR) en DDR door het in acht nemen van de specifieke behoeften en noden van mannen en vrouwen.

- Continueren van bevordering van gendermainstreaming binnen vredesoperaties door o.a gendertraining voor personeel.
- Uitvoering van Resolutie 1325 binnen de humanitaire hulp bevorderen door o.a de rechten van vrouwen en meisjes in vluchtelingenkampen te beschermen, inclusief seksuele en reproductieve rechten.

2.2 Ministerie van Defensie

De ministeries van BZ en Defensie zijn gezamenlijk verantwoordelijk voor de uitvoering van Resolutie 1325 van de VN Veiligheidsraad. In een gezamenlijke rapportage hierover aan de Tweede Kamer in april 2003 heeft Defensie aangekondigd op een aantal punten tot aanscherping van beleid te willen komen. Om de beleidsdoelstellingen daadwerkelijk om te zetten in praktijk is gekozen voor een projectmatige uitvoering. Daartoe is het project Genderforce opgezet, medegefinancierd vanuit het Europees Sociaal Fonds. De vier inhoudelijke projectdoelstellingen en de actuele stand van zaken binnen de vier overeenkomstige deelprojecten zijn als volgt.

I. Gender opnemen als onderdeel van opleidingen en trainingen

In dit deelproject gaat het om expertisebevordering aangaande genderaspecten bij operationeel leidinggevend. Gender moet terug komen in praktische, korte en functiegerichte opleidingen tijdens verschillende fasen van de militaire loopbaan. Daarnaast moet gender worden verankerd binnen de bestaande basis- en carrièreopleidingen voor leidinggevend. Tijdens deze opleidingen zal aandacht worden besteed aan onder andere specifieke competenties van vrouwen die deel uitmaken van een vredesmacht in relatie tot de unieke omstandigheden ter plaatse. Daarnaast zal zowel in de voorbereiding als tijdens de uitzending aandacht worden besteed aan kwesties als vrouwenhandel, prostitutie, mishandeling en verkrachting van vrouwen en meisjes.

Actuele stand van zaken. In de tweede helft van 2003 is t.b.v. Defensie, in opdracht van SZW, door het bureau Radar het onderzoek "Gender in opleidingen voor crisisbeheersingsoperaties"³ uitgevoerd. Dit onderzoek heeft voldoende aanknopingspunten gegeven om te komen tot het ontwikkelen van lesmateriaal voor militairen over gender in relatie tot vredesoperaties. Door het vergroten van het bewustzijn over gender bij militairen zal de kwaliteit van de operatie verbeteren. Bij de School voor Vredesoperaties is inmiddels een start gemaakt door in de Missie Gerichte Opleiding aandacht te besteden aan genderaspecten. Andere defensieopleidingen volgen op een later moment tijdens het project. Opleiders, instructeurs en trainers zullen een genderprogramma gaan volgen. Naar verwachting wordt in het najaar 2006 gestart met een opleiding om opleiders te trainen en zullen 'gender-modules' worden ontwikkeld. De verankering van gender in defensieopleidingen moet vóór 31 december 2007 een feit zijn.

Op basis van expertmeetings 'vredesoperaties en vrouwen' met medewerkers uit de operationele staven en het rapport van het Instituut Clingen-dael zullen in de opleidingsprogramma's de volgende aandachtsgebieden, gerelateerd aan gender in conflictsituaties, aan bod komen:

- a. Vrouwen als minderheid in een groep militairen, inzichten in groepsdynamische processen en leiding geven aan mixed gender groepen;
- b. Rol en positie van lokale vrouwen en mannen in een uitzendgebied, zowel tijdens het conflict als in normale situaties;
- c. Contacten tussen militairen en lokale bevolking. Militairen zijn voornamelijk mannen, zeker op besluitvormingsposities. Welke invloed heeft dit op het contact met de lokale bevolking, wat is van belang in het contact met vrouwen en mannen uit de plaatselijke bevolking;
- d. Seksualiteit tijdens uitzending in brede zin en over het gehele spectrum (gewenst, ongewenst) en seksueel misbruik.

³ Ministerie van Sociale Zaken en Werkgelegenheid, Gender in opleidingen voor crisisbeheersingsoperaties.

II. Genderperspectief in vredesoperaties

Bij het bezien van het doel van uitzendingen zal het genderperspectief nadrukkelijker in de beschouwing worden betrokken. Dit betekent dat er aandacht is voor de effecten van een Nederlandse uitzending op vrouwen in de uit te zenden eenheid en op lokale vrouwen, voor het betrekken van vrouwen bij het proces van vredesbevorderende activiteiten en wederopbouw en dat bescherming wordt geboden aan vrouwen en meisjes tegen oorlogs- en seksueel geweld.

Actuele stand van zaken. Om beleid en praktijk goed op elkaar af te stemmen, zijn verschillende werkconferenties georganiseerd. Tevens zijn in nauwe samenwerking met BZ werkbijeenkomsten gehouden om de activiteiten in de voorbereiding van vredesoperaties op elkaar af te stemmen en om te leren van elkaars kennis en ervaring. Bij één van deze werkconferenties op het instituut Clingendael heeft de voorzitter van de Taskforce VVC, mevrouw Annemarie Jorritsma, opgetreden als voorzitter. Naar aanleiding van deze bijeenkomsten is gepoogd resolutie 1325 te concretiseren voor vredesoperaties. Voorafgaand aan elke missie wordt bezien in hoeverre vrouwelijke militairen een specifieke rol toekomt in de opzet van die missie. Daarnaast worden ervaringen met vrouwen in uitzendgebieden steeds zoveel mogelijk gebruikt als lessen voor de toekomst. Dit heeft inmiddels plaatsgevonden bij de uitzending naar Irak, waar vrouwelijke militairen bewust zijn ingezet bij huiszoekingen, roadblocks en dergelijke. In de praktijk blijkt dit een zeer gunstige invloed te hebben op de relatie met de lokale bevolking. Tijdens de verkenningssmissie voor het Provincial Reconstruction Team in de vredesoperatie in Afghanistan zijn genderspecten meegenomen en tijdens de formering van de eenheden heeft een briefing over gender plaatsgevonden. Mede op basis van de opgedane ervaringen wordt gewerkt aan een (standaard) checklist die gebruikt kan worden bij verkenningssmissies en bij de verdere voorbereiding op vredesoperaties. In dit verband wordt ook opgemerkt dat de VCE ter verdere uitdieping van een beleidsdossier heeft gekozen voor een gezamenlijke uitwerking door BZ en Defensie van de 'case Afghanistan'. Deze heeft in oktober 2005 plaatsgevonden en de resultaten ervan worden door Defensie meegenomen in het deelproject "Gender in vredesoperaties".

In maart 2006 is een grote Genderdag georganiseerd voor sleutelfunctionarissen op gendergebied bij Defensie. Bij de meer dan 300 aanwezigen is het inzicht vergroot dat een organisatie het best presteert met een goede man-vrouw verdeling. Dit geldt ook voor de samenstelling van militaire eenheden. Tijdens workshops zijn veel bruikbare ideeën geopperd. Zo is o.a. een workshop "Gender in Vredesoperaties" georganiseerd. Uitkomsten hiervan worden verwerkt in dit deelproject.

Een ander gender gerelateerd onderwerp m.b.t. vredesoperaties is mensenhandel en dan met name vrouwen- en kinderhandel ten behoeve van de seksindustrie. Afgelopen zomer is de "NATO policy on trafficking" bekrachtigd tijdens de NAVO-top in Istanbul. Dit beleidsdocument stelt dat militairen voor uitzending bekend met en getraind moeten zijn op mensenhandel en de gevolgen ervan voor de operatie. Militairen moeten weten hoe ze kunnen handelen. In dit verband wordt het volgende opgemerkt.

- a. Door de projectleider Genderforce is deelgenomen aan twee zogenaamde "Multi-Donor Reviews of Implementation of Security Council Resolution 1325". Eén bij de VN-missie in de Democratische Republiek Congo (MONUC) en één bij de VN-missie in Kosovo (UNMIK). Aan deze reviews werd ook deelgenomen door medewerkers van BZ. Van beide reviews zijn uitgebreide verslagen gemaakt.
- b. In september 2005 heeft een gesprek plaatsgevonden met Helga Konrad, *Special Representative on Combating Trafficking in Human Beings* van de Organisatie voor Veiligheid en Samenwerking in Europa (OVSE). Het gesprek spitste zich toe op de volgende thema's: de uitbreiding van de definitie van mensenhandel, de verbetering van nationale en internationale samenwerking (met name op operationeel niveau) en nieuwe ontwikkelingen bij de opvang van slachtoffers van mensen- en kinderhandel.

III. Gender in documenten en briefing

In verschillende documenten, zoals het handboek vredesoperaties, de operationele aanwijzingen en evaluaties, moet het onderwerp gender worden verwerkt dan wel explicieter worden beschouwd. De opgedane ervaringen moeten hun weerslag vinden in de opleiding en training van militairen.

Actuele stand van zaken. Het verankeren van gender in de verschillende planningsprocedures van militaire operaties is een geleidelijk proces. Begonnen is met het opnemen van genderaspecten in de zogenaamde terms of reference voor de assessments die uitgevoerd worden in het (mogelijke) toekomstige missiegebied. De eerste concepten van dergelijke checklists worden momenteel intern bij Defensie besproken. Daarnaast wordt gewerkt aan andere checklists waarbij verschillende genderaspecten aan de orde komen, zoals het opnemen van gender in het mandaat van de missie, aandacht voor het effect van een Nederlandse vredesoperatie op lokale vrouwen en meisjes en de vraag in hoeverre het noodzakelijk is om (pro-actief) vrouwelijke militairen mee op uitzending te nemen vanwege hun specifieke competenties. Ook wordt gewerkt aan een checklist die door medewerkers van CIMIC worden gebruikt bij het identificeren van CIMIC-projecten die betrekking hebben op de lokale bevolking. Onderdeel daarvan is een lijst met zogenaamde 'entry points'. Dit is een handreiking met mogelijke manieren waarop militairen in landen waar vrouwen een ondergeschikte positie hebben op een onomstreden manier aansluiting kunnen vinden bij het vrouwelijke deel van de bevolking.

Tot slot wordt gender steeds meer een vanzelfsprekend onderdeel van de bedrijfsvoering binnen Defensie en is het inmiddels een vast onderdeel geworden van de interne managementkwartaalrapportages. Zodoende heeft het een vaste plaats gekregen in de planning en controlcyclus van Defensie. Ook bij het opstellen van de inzet voor het arbeidsvoorwaardenoverleg en van nieuwe beleidsregels wordt het genderperspectief meegenomen.

IV. Man/vrouw-balans in de defensieorganisatie

Om het aantal vrouwen in vredesoperaties te vergroten, wordt gewerkt aan een meer evenwichtige man/vrouw-balans in de personeelssamenstelling bij Defensie. Als het aantal vrouwen in zijn totaliteit toeneemt, zal ook het aantal vrouwen groeien dat deel kan nemen aan vredesoperaties.

Actuele stand van zaken. In oktober 2004 is een 'actieplan gender' gelanceerd, dat moet leiden tot toename van het aantal vrouwen bij Defensie in alle geledingen. Het actieplan gender bevat deelplannen voor de zeven defensieonderdelen en wordt uitgevoerd onder verantwoordelijkheid van de genderambassadeurs die bij elk defensieonderdeel zijn aangesteld. Onder meer is ingezet op een instroom van 30% vrouwen en zijn hogere streefpercentages vastgesteld voor het aantal vrouwen in de hogere rangen en schalen. Daarnaast wordt veel aandacht gegeven aan het behoud van vrouwelijk personeel en aan de mogelijkheden te kunnen doorstromen naar hogere rangen en schalen. Als maatregelen in het kader van het actieplan kunnen onder meer worden genoemd:

- Wervingscampagnes specifiek gericht op vrouwelijke kandidaten;
- Binnen het Commando Landstrijdkrachten is een projectofficier vrouwenwerving aangesteld met de opdracht de arbeidsmogelijkheden voor vrouwen en meisjes intern en extern onder de aandacht te brengen;
- Het Commando Landstrijdkrachten heeft alle functies op het laagste niveau van fysieke belasting gereserveerd voor vrouwen;
- De eerste eendaagse vooropkomsten voor vrouwen zijn voor de Landmacht in juni gehouden. De andere defensieonderdelen hebben ook vooropkomsten in de planning;
- De Koninklijke Marechaussee (KMAR) kent een opleidingsprogramma speciaal voor vrouwen. Deze vrouwen worden opgeleid voor de specifieke beveiliging;
- Een groot mentorproject is in januari 2006 gestart met 100 vrouwelijke burgermedewerkers die gekoppeld zijn aan een mentor van Defensie. In een apart trainingsprogramma voor de mentees en de mentoren zijn gesprekken gevoerd en heeft inmiddels een eerste serie workshops voor de mentees plaatsgevonden. Meer workshops volgen. Zonder uitzondering zijn de reacties tot nu toe positief;
- Om vrouwen betere mogelijkheden te geven arbeid en zorg te kunnen combineren, is het project combi-werkplekken gestart, waarin werkplekken zijn geïdentificeerd waar (vrouwelijke) militairen enige tijd gevrijwaard kunnen blijven van operationele inzet en aandacht kunnen geven aan zorgtaken, zonder dat dat van nadelige invloed is op loopbaan- en carrièreperspectieven;

- Bij de werving voor deelnemers aan management-developmentprogramma's wordt veel aandacht besteed aan de participatie van vrouwen;
- Waar mogelijk worden vrouwen benoemd op functies waar zij als rolmodel voor anderen kunnen fungeren. Dat betreft zowel militaire functies als burgerfuncties en zowel op de hogere als op lagere niveaus. In dit verband wordt opgemerkt dat inmiddels twee vrouwelijke generaals zijn benoemd en dat bij de Koninklijke Landmacht de wensen worden geïnventariseerd van vrouwelijke onderofficieren om te worden aangesteld als stafadjutant;
- Binnen het Commando Zeestrijdkrachten worden exitgesprekken gehouden om (onder andere) inzicht te krijgen in de motieven van vrouwen om de organisatie verlaten.

Tot slot wordt opgemerkt dat veel aandacht wordt gegeven aan goede communicatie over genderaangelegenheden en aan verspreiding van kennis ter zake. De Genderdag van 22 maart 2006 is hiervan een voorbeeld, maar ook zijn op verzoek van diverse externe partijen namens Defensie presentaties verzorgd over hoe wordt omgegaan met de implementatie van de aanbevelingen uit Resolutie 1325. Dit vindt plaats onder de vlag van Genderforce.

Zo is bijgedragen aan de conferentie 'Women in Conflict Situations and Peacekeeping' in Den Haag van 18-20 februari 2004 en is een presentatie gehouden op een "side event" tijdens een bijeenkomst van de VN-Commissie voor de Positieverbetering van Vrouwen op 3 maart 2004 te New York. Daarbij hebben tevens gedachtewisselingen plaatsgevonden met vertegenwoordigers van de VN die zich met vredesoperaties bezighouden. Verder is in september 2004 in Kopenhagen bijgedragen aan een interne bewustwordingsconferentie voor Deense ambtenaren en vertegenwoordigers van NGO's. Ook is deelgenomen aan NAVO-conferenties over mensenhandel te Genève en Helsinki. Ten slotte heeft in april 2006 in Nederland met ondersteuning van Genderforce een seminar plaats gevonden over CIMIC en gender. Mede naar aanleiding van deze presentaties en conferenties zijn goede contacten gelegd tussen beleidsmedewerkers gender op Europees en Atlantisch niveau. Dat heeft inmiddels geleid tot een intensieve uitwisseling van ervaringen en best practices.

In de uitvoering van het project Genderforce voelt het ministerie van Defensie zich gesteund door de bevindingen van de VCE, die begin 2006 in een tussenrapportage van haar onderzoeksbevindingen bij de verschillende departementen positief was over de stand van zaken op gendergebied bij Defensie.

2.3 Ministerie van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties

Overzicht periode 2004-2006

Internationaal beleid: uitzendingenbeleid van de Nederlandse politie

Het Ministerie van BZK heeft zich in de afgelopen periode ingespannen om relevante aspecten van het genderbeleid in te passen in het uitzendingenbeleid van de Nederlandse politie. Het belangrijkste doel was in de vooropleiding van uit te zenden politiefunctionarissen in ten minste één studiemodule aandacht te besteden aan genderaspecten van vredesmissies. Een dergelijke studiemodule zal de uitgezonden politiefunctionarissen bewust moeten maken van de genderaspecten waar zij tijdens hun uitzending mee te maken kunnen krijgen en hun handvatten aan te reiken om daar effectief mee om te gaan.

Het educatieprogramma voor politiepersoneel wordt sinds medio vorig jaar in samenwerking met de Duitse politie aangeboden in het Institut für Aus- und Fortbildung der Polizei Nordrhein-Westfalen (IAF) in Bruhl. Het onderwerp gender loopt inmiddels als rode draad door de opleiding. Gezien de keuze van de Nederlandse overheid te komen tot een vernieuwende aanpak heeft het Nederlandse Centrum voor Internationale Politie Samenwerking (NCIPS) voorbereidingen getroffen binnenkort zelf met een gendermodule van start te gaan. In samenwerking met de opleidingschool in Bruhl is lesmateriaal aangaande gender verzameld.

De eerste pilot in Bruhl zal worden geëvalueerd en vergeleken met een door Defensie ontwikkelde module. Indien de Defensie module uit de vergelijking beter uitkomt, zal NCIPS, in samenwerking met de KMAR, bewerkstelligen dat politiefunctionarissen die voorbereid worden op deelname aan vredesmissies dit deel bij de School voor Vredesmissies zullen doorlopen.

Nationaal beleid: diversiteit in de Nederlandse politie

Binnen de politie wordt een actief diversiteitsbeleid gevoerd. Bij diversiteitsbeleid draait het om het respecteren en benutten van de diverse kwaliteiten van medewerkers binnen de organisatie. Dit met als doel de effectiviteit van de organisatie te verhogen. Binnen alle maatregelen wordt dan ook gekeken naar de rol van gender binnen het beleid. Hierbij gaat het om maatregelen ten behoeve van de onderwerpen werving, selectie en instroom, loopbaanbeleid, voorkomen van uitstroom, gewenste omgangsvormen en integriteit, politieonderwijs en monitoring. Het beleid wordt gemonitord en gestimuleerd met behulp van het Referentiekader Diversiteit. Binnen dit referentiekader is tevens een rol voor gender weggelegd. Er wordt bijvoorbeeld van ieder korps gevraagd binnen het managementteam een vrouwelijk lid te hebben.

Daarnaast is het onderwerp gender in de afgelopen periode veelvuldig besproken in diverse contacten (tot op het hoogste niveau) met relevante instanties binnen de Nederlandse politie, zoals de Politieacademie, de School voor Politie en Leiderschap, het Landelijk Expertisecentrum Diversiteit (LECD) en het NCIPS. De besprekingen met het College van Bestuur van de Politieacademie en het LECD hebben geleid tot een internationale bijeenkomst op 27 april 2006 waarin een eerste verkenning van de (on)mogelijkheden en kansen van diversiteit heeft plaatsgevonden. Tot slot vraagt de portefeuillehouder diversiteit regelmatig aandacht voor algemene en specifieke gender-gerelateerde onderwerpen binnen de Raad van Hoofdcommissarissen van de Nederlandse politie.

Acties de komende jaren

De komende jaren is er behoefte aan onderzoek waarin concrete handreikingen worden gegeven over de wijze waarop gender mainstreaming bij de Nederlandse politie nog verder kan worden geborgd.

In 2006 zal een grootschalig onderzoek worden opgestart bij de politie naar omgangsvormen, werkbeleving en diversiteit bij de Nederlandse politie. Er zal onderzocht worden welke beleidsontwikkelingen inzake de bevordering van omgangsvormen hebben plaatsgevonden sinds het jaar 2000, wat de incidentie is van ongewenste omgangsvormen, in het bijzonder seksuele intimidatie en pesten bij zowel mannen als vrouwen binnen de politieorganisatie en hoe het op dit moment gesteld is met de werkbeleving van mensen met een minderheidspositie zoals vrouwen. De resultaten van dit onderzoek zullen gebruikt worden binnen het lopende diversiteitsbeleid binnen de politie.

Met betrekking tot het uitzendingsbeleid van de Nederlandse politie zal de komende jaren verder worden gekeken naar de mogelijkheden tot nauwere samenwerking met en aansluiting bij de activiteiten van Defensie. Daarnaast zal verder worden gekeken naar de ervaringen en best practices van andere Europese landen met betrekking tot de integratie van gender zaken in de uitzendingen van politiefunctionarissen.

2.4 Ministerie van Sociale Zaken en Werkgelegenheid

De Minister van SZW agendeert emancipatievraagstukken en ontwikkelt beleidsinitiatieven en publiek/private samenwerkingsprojecten ter versterking van het internationale, Europese en nationale emancipatiebeleid. DCE is beleidsmatig verantwoordelijk voor de uitvoering van het VN 'Beijing Platform voor Actie' en de Slotverklaring van de VN Speciale Algemene Vergadering Beijing + 5, alsmede voor de resolutie en het actieprogramma van de Raad van Europa over het genderperspectief en de rol van vrouwen en mannen in conflictpreventie, conflictoplossing en naoorlogse wederopbouw. Hierbij heeft SZW twee rollen. Ten eerste heeft het ministerie een leidende rol als het gaat om gendermainstreaming en ten tweede functioneert het als aanjager van de andere betrokken ministeries. DCE neemt initiatieven die BZ, BZK en Defensie stimuleren tot en ondersteunen bij het daadwerkelijk tot uitvoering brengen van de beleidsvoornemens inzake aandacht voor genderaspecten. DCE pakt op, katalyseert en belegt weer bij de ministeries.

DCE heeft in dit kader in 2000 aan Instituut Clingendael de opdracht gegeven het literatuuronderzoek uit te voeren naar de rollen van lokale vrouwen in conflictpreventie, conflictoplossing en naoorlogse wederopbouw. Dit onderzoek heeft geleid tot de instelling van de Taskforce 'Vrouwen, Veiligheid en Conflict'. Met deze Taskforce beoogde DCE het thema gender prominent op de agenda te zetten bij de ministeries van Defensie, BZ en BZK en tegelijkertijd uitvoering te geven aan het 'Beijing Platform voor Actie'.

DCE kijkt met tevredenheid terug op het werk van de Taskforce VVC. Voorliggend document leidt tot de conclusie dat er de afgelopen periode veel is gebeurd en dat aan de voornemens ruimschoots voldaan is. Met de verankering van dit thema bij de diverse betrokken departementen vormt dit een mooi voorbeeld van gender mainstreaming.

Overzicht activiteiten 2004-2006

De afgelopen drie jaar heeft DCE de projectleiding en het projectsecretariaat voor de Taskforce VVC vervuld. Vanuit deze rol heeft DCE onder meer de organisatie van een tweetal conferenties op zich genomen. In december 2004 de conferentie "Women in Conflict Situations and Peacekeeping" onder het EU-Voorzitterschap en in oktober 2006 de slotconferentie van de Taskforce VVC "Reconstruction or misconstruction? The crucial role of women in rebuilding society after conflict". De inhoud is voorbereid door de Taskforce VVC en het Ministerie van Buitenlandse Zaken in samenwerking met andere departementen.

Initiatieven

DCE heeft Radar opdracht gegeven een analyse uit te voeren naar de mogelijke vervlechting van genderspecten in de opleidingen voor de crisisbeheersingsoperaties. Hierin zijn 18 aanbevelingen geformuleerd, variërend van visievorming en communicatie tot gender in opleidingen en bedrijfscultuur. Het rapport is in 2004 overgedragen aan Defensie, ten behoeve van Genderforce.

Zoals reeds vermeld bij de activiteiten van de Taskforce VVC heeft DCE het initiatief genomen om de mogelijkheden te verkennen voor een transnationaal samenwerkingsproject in het kader van ESF-EQUAL, gericht op het verminderen van genderongelijkheid in internationale vredesmissies. Dit heeft geleid tot het opzetten van het project Genderforce waarmee Defensie de gendersensitiviteit binnen vredesoperaties wil bevorderen en het reeds door Defensie ingezette beleid gericht op gendermainstreaming verder wil versterken. DCE ondersteunt deze activiteiten van Defensie door zitting te nemen in het Ontwikkelingspartnerschap en het voorzitterschap van de Gender Expertise Groep op zich te nemen.

Het Instituut voor Beleidsonderzoek en Advies is door DCE gevraagd een opzet voor een spelsimulatie te ontwikkelen waarin het belang van gender voor succesvolle crisisbeheersingsoperaties zichtbaar wordt gemaakt. De spelsimulatie is ingezet op de conferentie 'Vrouwen, Veiligheid en Conflict' van december 2004. Vervolgens is het instrument overgedragen aan Defensie om verder te ontwikkelen en eventueel in te zetten als lesmethode bij het trainen en opleiden van uit te zenden militairen.

Visitatie Commissie Emancipatie

De VCE is op 16 september 2004 door de Minister van SZW geïnstalleerd onder voorzitterschap van Tineke Lodders. De commissie monitort alle departementen om te zien hoe die uitvoering geven aan gender mainstreaming. Het betreft een onafhankelijke commissie die ook de genderspecten in het reguliere beleid van BZ, BZK en Defensie onder de loep neemt.

Toekomstige rol SZW

Vanuit het Meerjaren Beleidsplan (MJB) Emancipatie heeft DCE de taak om de departementen te monitoren op gendermainstreaming. Daarbij blijft SZW internationaal op het terrein van emancipatiebeleid een coördinerende rol spelen bij de monitoring van de uitvoering door Nederland van het VN-Vrouwenverdrag, het 'Beijing Platform for Action' en in o.a. EU-kader de algemene emancipatiethematiek en de nadere uitwerking in EU-verband van indicatoren op de terreinen van het Beijing Platform for Action. Na afsluiting van de Taskforce VVC zal SZW in het bijzonder subdoelstelling 24 van het MJB over vrouwen in (post-)conflict gebieden blijven monitoren: "Het borgen van systematische aandacht voor de effecten van uitzendingen op lokale vrouwen. Ook is er aandacht, indien nodig, voor de samenstelling van de uit te zenden eenheid".

Met specifieke projecten zal DCE een actieve rol blijven spelen bij het onderwerp. Een voorbeeld hiervan is het project 'Glazen muur', waarbij getracht wordt de schotten rondom typische mannen- en vrouwenberoepen te doorbreken. Eén van de mannenberoepen waarop de aandacht is gevestigd is dat van (uitgezonden) militair.

Daarnaast zal DCE het voorzitterschap van de Gender Expertise Groep, een adviesgroep voor het project Genderforce van Defensie, blijven uitoefenen.

3

Aanbevelingen Taskforce 'Vrouwen, Veiligheid en Conflict'

De afgelopen drie jaar heeft de Taskforce VVC gewerkt aan het creëren van bewustzijn over het thema vrouwen, veiligheid en conflict. Hierbij is gebleken dat daadwerkelijke implementatie grote inspanningen vergt. Het integreren van gender in conflictsituaties en wederopbouw, zowel vanuit de achtergrond van resolutie 1325 alsook vanuit het Beijing Platform for Action, vraagt gerichte en geïnstitutionaliseerde aandacht. Om deze tot stand te brengen, doet de Taskforce VVC hieronder aanbevelingen aan het kabinet. De uitvoering hiervan valt of staat met commitment van hoog tot laag, waarbij vooral commitment van politieke en ambtelijke top cruciaal is. Het belang van gender moet doordringen tot in de haarvaten van de departementen, zodat dit het enthousiasme van individuen overstijgt en de aandacht voor het onderwerp structureel verankerd wordt.

Wanneer over gender(on)gelijkheid wordt gesproken, gaat het over machtsverhoudingen tussen mannen en vrouwen. Voor, tijdens en na conflict zijn deze verhoudingen aan verandering onderhevig. Dit kan zowel in positieve als in negatieve zin zijn. In situaties als deze is het belangrijk de kwetsbaarheden en de behoeften van zowel mannen als vrouwen in ogenschouw te nemen. Deze verschillen van elkaar, maar verschillen ook per conflict en situatie. Implementatie van 1325 en de ontwikkeling/uitvoering van beleid hiervoor kan slechts succesvol plaats vinden als hieraan aandacht wordt besteed. Concrete gender situaties moeten derhalve door onderzoek worden vastgesteld en veranderingen daarbinnen voortdurend worden gemonitord. Tegen deze achtergrond willen wij graag een aantal aanbevelingen doen.

Coördinatie en integrale benadering op nationaal niveau

Het is uitermate belangrijk dat er doorlopend aandacht blijft voor de uitvoering van Resolutie 1325. Dit vereist goede afstemming, zowel binnen de Rijksoverheid als ook met het maatschappelijk veld. Het ontbreekt in de wereld van de wederopbouw soms aan inzicht over de aanwezige diensten en kennis. Er zijn op dit gebied in Nederland vele organisaties actief, op grote en kleine schaal, betaald en onbetaald. De overheidswereld is vaak voor maatschappelijke organisaties ondoorzichtig en andersom is de overheid vaak onvoldoende op de hoogte wat maatschappelijke organisaties hebben te bieden.

De Taskforce VVC doet op dit terrein de volgende aanbevelingen:

- De coördinatie van het thema Vrouwen, Veiligheid en Conflict zou bij het Ministerie van BZ belegd moeten worden. Hierbij is de suggestie om het bij de Directie Mensenrechten en Vredesopbouw te beleggen, eventueel in samenwerking met de Directie Veiligheidsbeleid. De directie Sociale en Institutionele Ontwikkeling blijft tevens betrokken bij het thema.
- Er zou een adequate coördinatiestructuur moeten worden opgezet voor het uitvoeren en monitoren van resolutie 1325. Deze structuur, bij voorkeur opgezet binnen het Ministerie van BZ, dient breder te zijn dan de departementen alleen. Hiervoor moeten voldoende mensen en (financiële) middelen vrij worden gemaakt. Aandachtspunt hierbij is een goede samenwerking tussen alle betrokken partijen in de voorbereiding van de wederopbouw van landen of gebieden na conflictsituaties. Het gaat hierbij om het betrekken van de Ministeries van BZ, Defensie, BZK, EZ en Justitie, niet-gouvernementele organisaties en hun praktijkervaring, kennisinstituten en het bedrijfsleven.
- Een duurzame verankering van de samenwerking rond vredesoperaties tussen de ministeries van BZK, BZ en Defensie zou bewerkstelligd moeten worden. Bij alle vredesmissies zou in het mandaat expliciet aandacht moeten worden besteed aan resolutie 1325.
- Het kabinet zou in al het beleid m.b.t. (post)conflict landen de implementatie van resolutie 1325 moeten integreren.
- Het kabinet zou aandacht moeten blijven hebben voor het voldoende toerusten van uitgezonden civiel personeel, politiemensen en militairen op het gebied van gender bij uitzendingen. Daarnaast moet sterker aangestuurd worden op meer onderlinge aansluiting van de activiteiten van Defensie en politie. Ook zullen Defensie en BZK internationale best practices op het gebied van gender opleidingen moeten bestuderen om deze in hun werk te integreren.

Onderzoeks aandacht voor Vrouwen, Veiligheid en Conflict

Om de huidige inzichten over gender en conflict te verbeteren, is er behoefte aan wetenschappelijk onderzoek, met name naar gevalsstudies. Op initiatief van de Taskforce VVC en in samenwerking met het Nederlands Wetenschappelijk Onderzoeksinstituut (NWO) is bijvoorbeeld een onderzoekslijn opgezet en in overleg met de betrokken departementen zijn onderzoeksvragen geformuleerd. De benodigde financiële middelen ontbreken echter nog grotendeels.

De Taskforce VVC doet op dit terrein de volgende aanbevelingen:

- Er zou (meer) geld beschikbaar moeten komen voor het uitvoeren van wetenschappelijk onderzoek naar gender en conflict.
- De betrokken ministeries zouden zich moeten inspannen om internationaal te lobbyen voor additionele financiering van wetenschappelijk onderzoek op dit terrein met het oog op versterking van de kwaliteit in het veld.

Inzet in internationaal verband

Nederland zou zich in het algemeen in internationaal verband nog meer op kunnen stellen als aanjager en rolmodel van 1325. Hierbij is het zaak op te trekken met gelijkgestemde landen om samen politieke druk te geven op DPKO en de VN als geheel. Binnen de VN/EU organisaties bestaat wel een civiele gender infrastructuur, maar die ontbreekt binnen de subdiscipline van de VN/EU politie. Aangezien kerntaken verschillen van de civiele structuur en informatie- en communicatie kanalen anders lopen, heeft men bij de integratie van gender in politiemissies een ander strategisch plan nodig om tot een gelijkwaardig succes te komen.

De Taskforce VVC doet op dit terrein de volgende aanbevelingen:

- In VN/EU-verband zou structureel aandacht gegeven moeten worden aan het creëren van gender capaciteit in politiemissies en op centrale VN-posten. Deze plekken zouden geformaliseerd moeten worden en dit zou onder meer gedaan kunnen worden door het aanstellen van gender adviseurs die gekoppeld zijn aan de politieadviseur van DPKO.
- In VN/EU-verband zou structureel aandacht gegeven moeten worden aan het optimaliseren van communicatie- en informatiestromen binnen de politie. Dit kan onder meer door bestaande kanalen beter te benutten en richtlijnen omtrent de inzet van vrouwen in veldmissies bij DPKO aan te scherpen.

In de uitvoering van resolutie 1325 en het Beijing Platform for Action treden de verschillende VN-organisaties veelal nog te versnipperd op. Ook op Europees niveau ontbreekt structurele aandacht voor het thema.

De Taskforce VVC doet op dit terrein de volgende aanbevelingen:

- De samenwerking tussen de verschillende VN-organisaties onderling zou gemonitord moeten worden m.b.t. de uitvoering van resolutie 1325. Invloed zou kunnen worden aangewend om die samenwerking te bevorderen.
- De informatievoorziening over het Nederlandse genderbeleid m.b.t. veiligheid en conflict bij de permanente vertegenwoordigers van Nederland in organisaties als de VN, EU en NAVO zou moeten worden verbeterd.
- Nederland zou zich moeten inzetten voor grotere aandacht van de Europese Commissie voor het thema vrouwen en gewapend conflict, één van de 12 thema van Beijing Platform for Action, en aandringen op het ontwikkelen van indicatoren op dit thema.

Monitoring en evaluatie

Om continue aandacht voor het thema vrouwen, veiligheid en conflict te waarborgen, is het van belang dat er geregelde monitorings- en evaluatiemomenten zijn. Hierbij is het onder meer van belang om sekse-specifieke data te gebruiken.

De Taskforce VVC doet op dit terrein de volgende aanbevelingen:

- Het kabinet zou de Tweede Kamer middels een jaarlijkse voortgangsrapportage moeten informeren over de inspanningen van Nederland m.b.t. de implementatie van resolutie 1325 en het Beijing Platform for Action op het terrein van vrouwen, veiligheid en conflict, zodat de Tweede Kamer haar controlerende taak kan uitvoeren. Hierbij zou ook moeten worden aangegeven welke budgetten voor dit thema beschikbaar zijn.
- Hierbij zou ook aandacht gegeven kunnen worden aan gender-aspecten bij de evaluaties van vredesmissies.
- Het is van belang om bij het opstellen van de Rijksbegroting aan te geven welke financiële middelen speciaal gereserveerd zijn voor de uitvoering van genderbeleid.

Bijlagen

Bijlage 1:

Instellingsbesluit

Ministerie van Sociale
Zaken en Werkgelegenheid

Dit lijkt op een officiële brief. Is het zo goed-opgemaakt? Het zwart-wit logo heb ik niet.

Besluit van de minister van Sociale Zaken en Werkgelegenheid van 12 november 2003, Directie Coördinatie Emancipatiebeleid, nr. DCE/2003/85282 houdende de instelling van de Taskforce 'Vrouwen, Veiligheid en Conflict' (Instellingsbesluit Taskforce VVC)

De minister van Sociale Zaken en Werkgelegenheid,

Handelende in overeenstemming met de minister van Buitenlandse Zaken, de minister van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties en de staatssecretaris van Defensie.

BESLUIT:

Artikel 1 Begripsbepalingen

In deze regeling wordt verstaan onder:

- a. De Taskforce: de Taskforce 'Vrouwen, Veiligheid en Conflict';
- b. De minister: de minister van Sociale Zaken en Werkgelegenheid.

Artikel 2 Doel Taskforce

Er is een onafhankelijke Taskforce 'Vrouwen, Veiligheid en Conflict', die tot doel heeft op nationaal en internationaal niveau de rol van vrouwen te vergroten in conflictpreventie, conflictoplossing en internationaal op het terrein van naoorlogse wederopbouw.

Artikel 3 Taken Taskforce

De Taskforce heeft op nationaal en internationaal niveau de volgende taken:

- a. het actief bevorderen van een optimale uitvoering van de volgende aanbevelingen uit het Clingendael-rapport:
 - Zorg voor commitment bij relevante personen die met het onderwerp te maken hebben;
 - Vergroot de expertise van het personeel binnen de departementen en in het veld (ook van lokale vrouwen en vrouwenorganisaties) door middel van training;
 - Maak instrumenten die ingezet worden gendersensitief;
 - Besteed aandacht aan rollen van vrouwen in conflictsituaties en aan de culturele en historische achtergrond van de gebieden waar missies heengezonden worden;
 - Vergroot de rol van lokale vrouwen in conflictgebieden in de voorbereiding, implementatie en monitoring van alle activiteiten die te maken hebben met de rol van vrouwen in conflictsituaties;
- b. Het meewerken aan een krachtige uitvoering van VN-resolutie 1325 door bij te dragen aan het vergroten van de rol van vrouwen in conflictpreventie, conflictoplossing en naoorlogse wederopbouw;

- c. het ontwikkelen of laten ontwikkelen van ideeën en het zorgdragen voor de uitwisseling van kennis en ervaring ter ondersteuning van de betrokken instellingen en;
- d. het monitoren van de activiteiten die door de Rijksoverheid worden ondernomen om de rol van vrouwen in conflictpreventie, conflictoplossing en naoorlogse wederopbouw te vergroten.

Artikel 4 Budget en verantwoording

1. De minister reserveert ten behoeve van de activiteiten van de Taskforce voor de jaren 2004, 2005 en 2006 een budget naar aanleiding van het door de Taskforce op te stellen werkplan met begroting. Voor het eerste jaar zal het werkplan aangeleverd worden voor 1 januari 2004; voor het tweede en derde jaar respectievelijk voor 1 oktober 2004 en voor 1 oktober 2005.
2. De Taskforce legt verantwoording af aan de minister via halfjaarlijkse rapportages en een eindrapportage.

Artikel 5 Leden Taskforce

De Taskforce bestaat uit de volgende leden:

- a. Mevrouw A. Jorritsma, tevens voorzitter;
- b. Mevrouw M. Stroosnijder;
- c. De heer P. Scholten;
- d. Mevrouw M.A. Berndszen;
- e. De heer I. Korthals Altes;
- f. Mevrouw M. Danon;
- g. Mevrouw T. Hilhorst.

Artikel 6 Inwerkingtreding

Deze regeling treedt in werking met ingang van de tweede dag na de dagtekening van de Staatscourant waarin zij wordt geplaatst, werkt terug tot en met 15 november 2003 en vervalt op 15 november 2006.

Artikel 7 Citeertitel

Deze regeling wordt aangehaald als: Instellingsbesluit Taskforce VVC.

Deze regeling zal met de toelichting in de Staatscourant worden geplaatst.

's-Gravenhage,
de minister van Sociale Zaken en Werkgelegenheid,

(A.J. de Geus)

Toelichting

Algemeen

Dagelijks worden we op tv en in de pers geconfronteerd met beelden van oorlog en conflicten. Bij het uitbreken van gewapende conflicten zijn voor een groot deel onschuldige burgers, vooral vrouwen en kinderen, slachtoffer van geweld. Vaak worden zij van huis en haard verdreven; lopen vrouwen en meisjes extra risico om slachtoffer te worden van verkrachting en seksueel misbruik en neemt, als gevolg van mobilisatie van mannelijk militair- en politiepersoneel gedurende de oorlog en bij vredesoperaties, vrouwenhandel in het gebied toe. Voor duurzame vrede, veiligheid en de ontwikkeling is bepalend in welke mate de plaatselijke bevolking (vrouwen en mannen), betrokken is bij het voorkomen en beheersen van conflicten en zeggenschap heeft over het proces van vrede en verzoening.

Internationale ontwikkelingen

Sinds een aantal jaren bestaat internationaal het besef dat vrouwen een positieve rol kunnen spelen in conflictoplossing en wederopbouw. Vrouwen en meisjes dienen niet slechts als slachtoffer te worden beschouwd, maar zijn ook actor in conflictpreventie, conflictoplossing en bij naoorlogse wederopbouw. Ontwikkeling van gendergevoelige initiatieven en capaciteitsopbouw is gewenst, bij VN-organisaties en instituten, alsook in de VN-raden, humanitaire en vredesmissies, internationale gerechtshoven en onderzoekscommissies die betrokken zijn bij conflictoplossing en naoorlogse wederopbouw.

De Vierde VN Wereld Vrouwen Conferentie in Beijing (1995) heeft het onderwerp 'Vrouwen en gewapend conflict' als onderdeel van het wereldwijde actieprogramma 'Beijing Platform voor Actie' op de internationale agenda geplaatst. De VN Veiligheidsraad nam op 31 oktober 2000 een resolutie (1325) aan over Vrouwen in conflictsituaties. Deze resolutie is gebaseerd op ondermeer het Beijing Platform voor Actie.

Na Beijing kwam de Raad van Europa met een gedocumenteerd rapport over gendermainstreaming en met diverse onderzoeken over vrouwen als slachtoffer van conflicten. Het Europees parlement nam in december 2000 een resolutie aan: 'De rol van vrouwen bij de vreedzame conflictregeling' (2000/2025(INI)).

Inmiddels maakt het Statuut van het Internationaal Gerechtshof melding van mogelijke vervolging van seksueel geweld gericht tegen vrouwen, in het bijzonder verkrachting en systematische verkrachting in gewapend conflict; evenals de aanvaarding van procedures door het Hof die garanderen dat behandeling van dergelijke geweldsmisdrijven geschieden op een wijze waarvoor en in een omgeving waarin vrouwen zonder angst kunnen getuigen. Speciale aandacht hierbij verdient de positie van vrouwen bij grensoverschrijdend vluchtelingenbeleid en het verschaffen van informatie over de betekenis van vrouwenrechten.

Tot slot nam begin 2003 het comité van ministers van de Raad van Europa op een ministeriële conferentie nog een resolutie aan over het genderperspectief en de rol van vrouwen en mannen in conflictpreventie, conflictoplossing en naoorlogse wederopbouw.

Praktijk

Geconstateerd kan worden dat in de praktijk vrouwen in veel landen niet of onvoldoende deelnemen aan politieke besluitvorming en dat dit misschien wel het sterkst geldt op het terrein van vrede en veiligheid. De coördinerend bewindspersoon emancipatiebeleid deelt de zorg dat vrouwen, als gelijkwaardige burgers, nog immer slechts in zeer geringe mate betrokken zijn bij de vredesonderhandelingen, interventies op het gebied van ordehandhaving en vrede e.a. en dat vrouwen vaak in meer dan één opzicht in onevenredige mate de gevolgen dragen van oorlog en conflictsituaties.

Derhalve heeft het Instituut Clingendael, in opdracht van de Directie Coördinatie Emancipatiebeleid van het Ministerie van Sociale Zaken en Werkgelegenheid, vooruitlopend op mogelijk nieuw beleid, van september 2001 tot medio 2002 een onderzoek gedaan naar de rol van vrouwen in conflictpreventie, conflictoplossing en naoorlogse wederopbouw.⁴ Aan het instituut is het nadrukkelijke verzoek gedaan conclusies en aanbevelingen te formuleren die direct toepasbaar zijn voor de Nederlandse inzet in de (inter)nationale praktijk. Het onderzoek is begeleid door een klankbordgroep, bestaande uit vertegenwoordigers van de ministeries van Defensie, Buitenlandse Zaken en de Directie Coördinatie Emancipatiebeleid van het ministerie van Sociale Zaken en Werkgelegenheid. De toenmalig coördinerend bewindspersoon emancipatiebeleid heeft het rapport op vijf juli 2002 aan de Tweede Kamer doen toekomen. In de aanbiedingsbrief is de oprichting van een Taskforce Vrouwen, Veiligheid en Conflict aangekondigd.

Taskforce

De minister van Sociale Zaken en Werkgelegenheid heeft vanuit zijn rol als coördinerend bewindspersoon Emancipatiebeleid de taak om belangwekkende onderwerpen op het gebied van emancipatie te agenderen. Hij heeft daarom, in nauwe samenwerking met de ministers van Buitenlandse Zaken en Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties en de staatssecretaris van Defensie, het initiatief genomen om een onafhankelijke Taskforce te installeren die zelfstandig, onder de verantwoordelijkheid van de minister van Sociale Zaken en Werkgelegenheid, gedurende drie jaar gaat opereren.

De ministeries van Buitenlandse Zaken en Defensie zijn verantwoordelijk voor de uitvoering van VN-resolutie 1325 'Vrouwen, Vrede en Veiligheid' en de aanbevelingen in het Clingendael-rapport.

De Taskforce zal o.a. aandacht vragen voor geweld tegen vrouwen bij humanitaire acties en vredesmissies, oorlogs- en conflictsituaties, geweld in asielzoekerscentra en de aandacht daarbij vooral richten op de mandaten, procedures en opleidingen voor politie en militair personeel. Hierbij kan gedacht worden aan de samenstelling en de voorbereiding van Nederlandse contingenten die deelnemen aan militaire- en politiemissies of betrokken zijn bij het opstarten van demobilisatie en reconstructieprogramma's of de aanwezigheid van kennis op het terrein van seksespecifieke gewelddaden tegen vrouwen en meisjes in conflictsituaties.

Artikelsgewijs

Artikel 3

Het bedoelde onderzoek betreft het onderzoeksrapport 'Versterking van de positie van de vrouw en versterking van genderdeskundigheid in conflictpreventie, -oplossing en postconflictsituaties' van het Nederlands Instituut voor Internationale Betrekkingen Clingendael, dat op 4 juli 2002 door toenmalig staatssecretaris voor Sociale Zaken en Werkgelegenheid, mevrouw Verstand, aan de Tweede Kamer is aangeboden (szw200501). In oktober 2000 heeft de VN Veiligheidsraad resolutie 1325 'Vrouwen, Vrede en Veiligheid' aangenomen. Deze resolutie roept op tot zowel het versterken van de rol van vrouwen in besluitvormingsprocessen rond vrede en veiligheid als tot een grotere aandacht voor de effecten van conflict en vredesoperaties op vrouwen. In een brief van 26 maart 2003 hebben de verantwoordelijke bewindspersonen van Buitenlandse Zaken en Defensie de Tweede Kamer geïnformeerd over de manier waarop zij invulling willen geven aan deze resolutie (P/2003001016).

De minister van Sociale Zaken en Werkgelegenheid,

(A.J. de Geus)

⁴ 'Womens' roles in conflict prevention, conflict resolution and post conflict reconstruction'

Bijlage 2:

Voorstelrondje

De Taskforce VVC telt zeven leden die zich vanuit verschillende expertise en persoonlijke betrokkenheid gedurende drie jaar aan de Taskforce hebben gecommitteerd. Annemarie Jorritsma heeft het voorzitterschap van de Taskforce op zich genomen. Bij de samenstelling van de Taskforce is gestreefd naar een zo breed mogelijk inhoudelijke bezetting. Hieronder wordt een beeld geschetst van de professionele achtergrond van de leden en worden hun motivatie voor deelname, affiniteit met het onderwerp gender en persoonlijke doelstellingen nader toegelicht.

Annemarie Jorritsma (voorzitter) was van 1978 tot 1989 voor de VVD lid van de gemeenteraad in Bolsward en van 1982 tot 1994 lid van de Tweede Kamer der Staten-Generaal. Voorts was zij secretaris van de Provinciale Vrouwen in de VVD en plaatsvervangend adviesraadslid Vrouwen in de VVD. Ook is zij lid geweest van de commissie Eigen Woningbezit van de stuurgroep Experimenten Volkshuisvesting; de Raad van Bestuur van het Perscentrum Nieuwspoor; de Friese adviescommissie voor taalbeleid 'Berie foar it Frysk'; het curatorium van de Thorbecke Academie in Leeuwarden en Stichting Hoogbouw. Annemarie Jorritsma was vanaf 22 augustus 1994 minister van Verkeer en Waterstaat in het eerste kabinet-Kok. Op 3 augustus 1998 werd zij benoemd tot de eerste vrouwelijke vice-ministerpresident van Nederland en minister van Economische Zaken in het tweede kabinet-Kok. Sindsdien zet zij zich ook in om deelname van vrouwen in bestuur en besluitvorming te bevorderen. Momenteel is Annemarie Jorritsma burgermeester van de gemeente Almere.

Magda Berndsen-Jansen is korpschef bij de politie Gooi en Vechtstreek en binnen die functie portefeuillehouder Diversiteit en Discriminatie. Voorheen was zij burgemeester van de gemeente Obdam en later van de gemeente Beverwijk. Zij heeft zich vele jaren beziggehouden met de positie van vrouwen in het openbaar bestuur, zowel als voorzitter van de commissie Vrouwen en Lokaal Bestuur van de Vereniging van Nederlandse Gemeenten (VNG) als in een Europese commissie voor vrouwelijke bestuurders. Zij wil zich graag inzetten om meer vrouwen in bestuursfuncties te krijgen. Magda Berndsen heeft het onderwerp gender bij relevante instanties binnen de Nederlandse politie aan de orde gesteld, zoals de Politieacademie en het Nederlands Centrum voor Internationale Politiesamenwerking (NCIPS), dat namens BZK verantwoordelijk is voor de uitvoering van het uitzendingenbeleid. Tevens zet zij zich in om het nut en de noodzaak van het genderbeleid onder de aandacht te brengen en beziet zij hoe activiteiten van de Taskforce VVC aan kunnen sluiten bij het lopen van de diversiteitsbeleid van de Nederlandse politie.

Thea Hilhorst is hoogleraar humanitaire hulp en wederopbouw aan Wageningen Universiteit. Zij houdt zich bezig met natuurrampen, conflicten, humanitaire hulp en wederopbouw in relatie tot ontwikkelingsprocessen, en vindt het belangrijk gender daarin altijd mee te nemen. Niet alleen hebben mannen en vrouwen andere rollen en belangen in conflicten, maar de verhouding tussen de seksen speelt ook een rol in hoe conflict ontstaat, verloopt en wordt opgelost. In de Taskforce heeft Thea Hilhorst het opzetten van wetenschappelijk onderzoek door de Nederlandse Wetenschappelijk Onderzoeksinstituut (NWO) gestimuleerd en zal zich daar voor blijven inzetten. 'Vrouwen zijn niet altijd slachtoffer, maar kunnen een belangrijke rol spelen bij wederopbouw. Het ondersneeuwen van het thema gender moet worden voorkomen'.

Maja Danon is afkomstig uit Kroatië (voormalig Joegoslavië). Sinds 1994 is zij als senior adviseur/trainer werkzaam bij Stichting Pharos (Kenniscentrum Gezondheidszorg Vluchtelingen) te Utrecht. Vanaf 1994 is zij ook betrokken bij Stichting Admira, een instelling die zich inzet voor vrouwen die slachtoffer zijn van seksueel- en oorlogsgeweld. Momenteel is Maja Danon als psychotraumadeskundige werkzaam bij het Consultatie en Expertiseteam GGZ Groep Europoort. Een belangrijk actiepunt voor Maja Danon is het schenken van aandacht aan de psychosociale traumaverwerking van slachtoffers van oorlogsgeweld (mannen, vrouwen en kinderen). Zij wil in haar werk vanuit het 'empowerment principe' vrouwen een hoofdrol laten spelen om gelijkheid tussen mannen en vrouwen te bevorderen. In januari 2003 heeft Maja Danon een eigen (parttime) bedrijf opgericht (scholing, onderzoek en advies).

Immanuël Korthals Altes was tot april 2004 werkzaam voor de Organisatie voor Veiligheid en Samenwerking in Europa (OVSE) in de voormalig Joegoslavische republiek Macedonië waar hij de lokale bevolking begeleidde bij wederopbouw en traumaverwerking. Momenteel is hij directeur bij ECMM (Counseling, Mediation and Management services). ECMM houdt zich voornamelijk bezig met conflictbemiddeling en conflictoplossing in de ruimste zin van het woord. Immanuël Korthals Altes vindt dat mannen meer bewust gemaakt moeten worden van de voordelen van een gendersensitief beleid. Emancipatie van mannen kan de internationale gemeenschap helpen een effectieve bijdrage te leveren aan gendermainstreaming en bevordert de inzet van vrouwen in (post)conflict situaties. Bovendien kunnen in sommige culturen in veel gevallen vrouwen alleen via de mannen worden bereikt. Immanuël Korthals Altes wil daartoe geëmancipeerde mannen inschakelen die gaan samenwerken met lokale vrouwenorganisaties. Daartoe heeft hij regelmatig contact met ngo's in Zuidoost Europa, met name in Macedonië, waar hij pilot-projecten wil starten om vrouwenorganisaties in de regio beter te laten samenwerken zodat activiteiten niet dubbelop worden uitgevoerd. Gezien de gevoeligheid van het onderwerp zal het nog enige tijd duren voordat concrete resultaten zichtbaar worden. Immanuël Korthals Altes stelt dat bovengenoemde aanpak ook geldend is voor landen buiten het pilot-gebied.

Peter Scholten heeft per 1 mei 2006 als commandeur van de Koninklijke Marine de militaire dienst met leeftijdsontslag verlaten. In zijn laatste functie was hij werkzaam als adjunct-hoofddirecteur personeel bij het Ministerie van Defensie. Het genderbeleid bij Defensie kwam onder zijn verantwoordelijkheid tot stand. In een eerdere functie van plaatsvervangend directeur personeel bij de Koninklijke Marine vervulde hij in de periode 2002-2004 de rol van genderambassadeur. In die hoedanigheid is zijn overtuiging gesterkt dat een groter aantal vrouwen in alle geledingen van de defensieorganisatie leidt tot kwaliteitsverbetering. Dat geldt zeer zeker ook voor vredesoperaties. Door een meer evenwichtiger samenstelling van uit te zenden eenheden zal het probleemoplossend vermogen van die eenheden, de mentale weerbaarheid en de sfeer positief worden beïnvloed. In de afgelopen periode heeft Peter Scholten een bijdrage geleverd aan het verder vergroten van het bewustzijn bij Defensie als het gaat om de positie en rol van vrouwen in gebieden waar Nederlandse militairen actief zijn. Hij heeft zich met name gericht op de leidinggevendenden binnen Defensie die betrokken zijn bij de voorbereiding en de uitvoering van crisisbeheersingsoperaties en op aandacht voor gender in defensieopleidingen.

Tilly Stroosnijder is werkzaam bij de Verenigde Naties als genderexpert in de politiemissie UNMIK in Kosovo. Daarvoor heeft ze gewerkt in vier andere politiemissies van de VN, de EU en de West-Europese Unie. Voorheen was Tilly Stroosnijder werkzaam bij de regiopolitie Limburg-Zuid. Zij heeft in de missiegebieden op operationeel en op beleidsniveau kunnen vaststellen dat gendermainstreaming nog steeds onvoldoende is ontwikkeld in de voorbereidingen, uitvoering, projecten en debriefing van politiemissies. Nadelige gevolgen voor de missies en de missiegebieden op het gebied van mensenrechten, veiligheid en stabiliteit zijn hierdoor duidelijk merkbaar. Zij zet zich op VN en EU-niveau al meer dan zes jaar als focal point gender in voor een grotere betrokkenheid van internationale politievrouwen in missies en voor lokale vrouwen in missiegebieden. Ook is zij een voorvechter van een betere naleving en een hogere prioriteitsstelling van gender binnen VN-resoluties en besluiten van de Europese Raad.

Bijlage 3:

Afkortingen

BZ	Ministerie van Buitenlandse Zaken
BZK	Ministerie van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties
CIMIC	Civil Military Cooperation (Civiel-militaire samenwerking)
CSW	VN Commissie voor de Positieverbetering van Vrouwen (Commission on the Status of Women)
DCE	Directie Coördinatie Emancipatiebeleid
DDR	Disarmament, Demobilisation and Reintegration
DMV	Directie Mensenrechten en Vredesopbouw
DPKO	Department of Peacekeeping Operations (van de VN)
DRC	Democratische Republiek Congo
DSI/RV	Directie Sociale en Institutionele Ontwikkeling, afdeling Emancipatiethema's en Seksuele en Reproductieve Gezondheid en Rechten
DVB	Directie Veiligheidsbeleid
ESF-EQUAL	Programma van het Europees Sociaal Fonds voor gelijke kansen en bestrijding van discriminatie op de arbeidsmarkt
EZ	Ministerie van Economische Zaken
IAF	Institut für Aus- und Fortbildung der Polizei Nordrhein-Westfalen in Bruhl
ICODEO	Informatie-en Coördinatieorgaan Dienstverlening Oorlogsgetroffenen
IFOR	Implementation Force van de NAVO in voormalig Joegoslavië
IIAV	Internationaal Informatiecentrum en Archief voor de Vrouwenbeweging.
IND	Immigratie- en Naturalisatie Dienst
KMAR	Koninklijke Marechaussee
LBVO	Landelijk Beraad Vredes-Organisaties
LECD	Landelijk Expertise Centrum Diversiteit
MJBP	Meerjaren Beleidsplan Emancipatie
MONUC	Democratische Republiek Congo
NAVO	Noord-Atlantische Verdragsorganisatie
NCIPS	Nederlandse Centrum voor Internationale Politie Samenwerking
NGO	niet-gouvernementele organisaties
NWO	Nederlands Wetenschappelijk Onderzoek
ODIHR	Bureau voor democratische instellingen en mensenrechten van de OVSE (Office for Democratic Institutions and Human Rights)
OVSE	Organisatie voor Veiligheid en Samenwerking in Europa
SG/HV	Secretaris Generaal/Hoge Vertegenwoordiger voor mensenrechten
SSR	Security Sector Reform
SUWEP	Sudanese Women Empowerment for Peace
SVW	Stuurgroep Veiligheidssamenwerking en Wederopbouw
SZW	Ministerie van Sociale Zaken en Werkgelegenheid
TMF	Programma Thematische Medefinanciering
UNDP	United Nations Development Programme
UNHCR	VN-vluchtelingenorganisatie
UNICEF	United Nations Childrens Emergency Funds
UNMIK	VN-missie in Kosovo
UWE	University Women of Europe
VCE	Visitatie Commissie Emancipatie
VN	Verenigde Naties

VNG Vereniging van Nederlandse Gemeenten
VVC Taskforce Vrouwen, Veiligheid en Conflict
WPP Womens' Peacemakers Programme

Bijlage 4:

Samenvatting

Dit slotdocument van de Taskforce 'Vrouwen, Veiligheid en Conflict' (VVC) markeert het einde van haar driejarige instellingsperiode. Hierbij stilstaand behandelt het document de gerealiseerde activiteiten van de Taskforce VVC en de betrokken departementen rondom het vergroten van de rol van vrouwen in conflictpreventie, conflictoplossing en naoorlogse wederopbouw. Ook is er aandacht voor toekomstplannen en worden aanbevelingen aan het kabinet gedaan.

Aanleiding

Wereldwijd hebben miljoenen mensen te maken met de gevolgen van gewapend conflict. Voortdurende onveiligheid dwingt velen te vluchten, basisvoorzieningen ontbreken en sociale samenlevingsverbanden worden verwoest. In dit soort situaties veranderen 'traditionele' man-vrouw patronen en zijn vooral kinderen en vrouwen kwetsbaar voor bijvoorbeeld verkrachting, seksueel misbruik en mensenhandel.

Maar vrouwen zijn meer dan alleen slachtoffer. Aan de ene kant zijn er vrouwelijke strijdkrachten en vrouwen die gewapende groeperingen ondersteunen. Aan de andere kant kunnen vrouwen een belangrijke rol als bemiddelaar of vredesactiviste vervullen. Het lijkt dan ook vanzelfsprekend dat het betrekken van vrouwen in wederopbouwprocessen een belangrijke voorwaarde is voor duurzame vrede en veiligheid. De realiteit wijst echter uit dat bijvoorbeeld tijdens officiële vredesbesprekingen, militaire vredesoperaties, ontwapeningsprogramma's en politieke hervormingsprocessen vrouwen nauwelijks zeggenschap hebben; zowel op internationaal als lokaal niveau.

Internationaal bewustzijn voor gender

Om hier verandering in te brengen zijn verschillende initiatieven ontsprongen die aandacht vragen voor gendervraagstukken in conflictpreventie, conflictoplossing en naoorlogse wederopbouw; zowel in beleid als in praktijk.

De rol van vrouwen in en na gewapend conflict werd voor het eerst op de internationale agenda gezet tijdens de vierde VN Wereld Vrouwen Conferentie in Beijing (1995), waar tevens het 'Beijing Platform voor Actie' in het leven geroepen werd. Enkele jaren later, op 31 oktober 2000, heeft de VN Veiligheidsraadsresolutie 1325 aangenomen, kortweg aangeduid als '1325'. Deze resolutie roept de VN en haar lidstaten op maatregelen te nemen om de positie van vrouwen zowel tijdens als na conflict te verbeteren en te versterken. Het Europees Parlement volgde met een soortelijke resolutie en in 2003 lanceerde de Raad van Europa een actieprogramma over de rol van mannen en vrouwen in (post)conflict situaties. Ook nam het Internationaal Strafhof de vervolging van seksueel geweld tegen vrouwen op in haar statuten.

In Nederland heeft de Directie Coördinatie Emancipatiebeleid (DCE) van het ministerie van Sociale Zaken en Werkgelegenheid (SZW) Instituut Clingendael opdracht gegeven onderzoek te verrichten naar de rol van vrouwen in conflictpreventie, conflictoplossing en naoorlogse wederopbouw (2001-2002). Aansluitend op de beleidsaanbevelingen van deze studie is in 2003 op initiatief van de minister van SZW de Taskforce 'Vrouwen, Veiligheid en Conflict' (VVC) voor drie jaar ingesteld.

Taskforce 'Vrouwen, Veiligheid, Conflict'

De Taskforce bestaat uit zeven leden: Annemarie Jorritsma (voorzitter), Magda Bernds-Jansen, Thea Hilhorst, Maja Danon, Immanuel Korthals Altes, Peter Scholten en Tilly Stroosnijder. Allen hebben zij expertise ontwikkeld en ervaring opgedaan op het gebied van gender, vredesmissies, conflictsituaties en naoorlogse wederopbouw.

De Taskforce VVC heeft de volgende doelstellingen nagestreefd:

1. Het actief bevorderen van een optimale uitvoering van de aanbevelingen uit het Clingendael-rapport (betrokkenheid van relevante personen garanderen, expertise van beleidsmedewerkers vergroten, instrumenten gendersensitief maken, e.d.);
2. Het meewerken aan een krachtige uitvoering van resolutie 1325 door de rol van vrouwen in conflictpreventie, conflictoplossing en naoorlogse wederopbouw te vergroten;
3. Zorgdragen voor de ontwikkeling en uitwisseling van kennis en ervaring ter ondersteuning van de betrokken instellingen;
4. Het monitoren van de activiteiten die door de Rijksoverheid worden ondernomen om de rol van vrouwen in conflictpreventie, conflictoplossing en naoorlogse wederopbouw te vergroten.

Met betrekking tot het eerste actiepunt heeft het ministerie van Defensie met behulp van een subsidie van Europees Sociaal Fonds het project *Genderforce* ontwikkeld. Dit project richt zich op het integreren van een genderbenadering in vredesoperaties, opleidingen en trainingen, en het waarborgen van een evenwichtige man-vrouw verhouding binnen de organisatie. Internationale samenwerkingsverbanden rondom *Genderforce* zijn inmiddels opgestart. Tevens hebben de taskforceleden gesprekken over een genderbenadering gevoerd met hooggeplaatste politici en diplomaten, waaronder de heer Matthiessen, de Speciale Vertegenwoordiger van de Secretaris Generaal/Hoge Vertegenwoordiger (SG/HV) voor mensenrechten de heer Solana.

Onder actiepunt twee, de uitvoering van resolutie 1325, is taskforcelid Tilly Stroosnijder bij de VN voorgedragen als gender-expert voor de politiemissie in Kosovo (UNMIK). Ook heeft de Taskforce de '1325 Award' ingesteld; een aanmoedigingsprijs voor een individu of maatschappelijke organisatie uit een (post)conflictland die zich op een inspirerende en innovatieve wijze heeft ingezet voor gendergelijkheid in naoorlogse wederopbouw. De prijs is voor het eerst uitgereikt tijdens de slotconferentie van de Taskforce op 19 oktober 2006.

De uitwisseling van kennis en ervaring (actiepunt drie) heeft onder andere vorm gekregen in een onderzoeksvoorstel dat opgesteld is in samenwerking met het Nederlandse Organisatie voor Wetenschappelijk Onderzoek (NWO). Ook heeft DCE i.s.m. de Taskforce voor ngo's en regeringsdelegaties een bijeenkomst georganiseerd over de Nederlandse aanpak rondom vrouwen in wederopbouw. Dit 'side-event' vond in 2004 plaats tijdens de vergadering van de VN commissie voor de positieverbetering van de vrouw (CSW) in New York. Ook zijn twee conferenties georganiseerd: onder het Nederlandse EU-voorzitterschap in 2004 heeft de Taskforce bijgedragen aan de conferentie *Women in Conflict Situations and Peacebuilding* voor deelnemers van overheden en ngo's uit EU lidstaten. Daarnaast is in 2006 de conferentie *'Reconstruction or Misconstruction? The Crucial Role of Women in Rebuilding Society after Conflict'* i.s.m. de Taskforce georganiseerd, die in het teken van gender en wederopbouw stond. Tot slot is er samengewerkt met diverse ngo's en organisaties die werkzaam zijn in de psychosociale hulpverlening (Admira, Pharos, etc.) rondom het opzetten van traumazorg programma's in postconflict gebieden.

Wat betreft het vierde actiepunt, het monitoren van de Rijksoverheid, hebben taskforceleden regelmatig gesprekken gevoerd met vertegenwoordigers van ministeries en leidinggevendenden binnen de Nederlandse politie en het ministerie van Defensie. In 2006 is in overleg met de Raad van Europa een seminar over diversiteit georganiseerd voor politiechefs. Ook was er bij het gezamenlijk organiseren van activiteiten direct zicht op de inspanningen van de ministeries.

Nederlandse ministeries en gender: 2004-2006

Het **ministerie van Buitenlandse Zaken** heeft een aantal doelstellingen aan resolutie 1325 verbonden die in de begroting van 2006 zijn opgenomen, namelijk het inzetten op regionale stabiliteit door conflictpreventie, crisisbeheersing, conflictoplossing en postconflict wederopbouw, en het vergroten van de gelijkwaardigheid tussen mannen en vrouwen (Memorie van Toelichting).

In de periode 2005-2006 heeft de Visitation Commissie Emancipatie (VCE) een traject opgezet voor het mainstreamen van gender op de vakdepartementen. Hierdoor hebben verschillende directies in missies en bilateraal beleid voor (post)conflictgebieden, zoals de Hoorn van Afrika, het Grote Merengebied, de Westelijke Balkan en Afghanistan, aandacht geschonken aan genderproblematiek. Over wederopbouw en vrouwenrechten in Afghanistan is een case studie uitgewerkt. Ook zijn via het Thematisch Medefinancieringsprogramma een groot aantal vrouwenorganisaties in (post)conflictlanden financieel ondersteund.

Het Stabiliteitsfonds biedt op snelle en flexibele wijze (financiële) ondersteuning bij activiteiten op het snijvlak van vrede, veiligheid en ontwikkeling, met name in postconflict situaties of in gebieden waar de dreiging van conflict toeneemt. Zo zijn bijvoorbeeld een aantal genderdeskundigen te werk gesteld bij het *Department of Peacekeeping Operations* van de VN (DPKO) om een 'gender resource package' voor vredesoperaties te ontwikkelen. Begin 2006 zijn vier DPKO vredesoperaties geëvalueerd met betrekking tot de implementatie van resolutie 1325.

Voor BZ geldt dat het belang van een genderbenadering erkend wordt maar dat de vertaalslag naar beleidsimplementatie nog beter uitgewerkt moet worden, zowel in landenbeleid als op bilateraal en multilateraal niveau. Daarbij zet BZ zich in voor een nauwere samenwerking met relevante departementen van andere ministeries. Ook zal er beter gebruik gemaakt worden van al beschikbare checklists en zal er in het bijzonder aandacht zijn voor demobilisatie en reïntegratie van (ex)strijders en de hervorming van de veiligheidssector. Speciale aandacht gaat uit naar de bescherming van vrouwen en meisjes in vluchtelingenkampen.

Het **ministerie van Defensie** heeft vooral gekozen voor het projectmatig invullen van een genderbenadering (Genderforce project). Binnen vier projectthema's is de afgelopen jaren het volgende bereikt.

1. Gender als onderdeel van opleidingen en trainingen voor defensiepersoneel. Hierbij is o.a. aandacht voor vrouwen als minderheid binnen een groep, competenties van vrouwen, contacten met de lokale bevolking tijdens missies, prostitutie en seksualiteit. De School voor Vredeoperaties is reeds gestart met een dergelijke opleiding.
2. Genderperspectief in vredesoperaties: Voor elke missie wordt gekeken naar de specifieke rol (en meerwaarde) van vrouwen. Geleerde lessen en ervaringen uit missies worden verwerkt tot een checklist die ook voor andere vredesoperaties gebruikt kan worden. In maart 2006 is een 'Genderdag' voor Defensie georganiseerd waar gesproken is over gender binnen het militaire apparaat. Tijdens bijeenkomsten van de VN en de NATO is aandacht besteed aan vrouwenhandel.
3. Gender in documenten en briefings: De *terms of reference* voor de analyse die ter voorbereiding op een vredesmissie wordt uitgevoerd schenkt expliciet aandacht aan gender. Gender is ook een onderdeel geworden van interne kwartaalrapportages. In het handboek vredesoperaties, de operationele aanwijzingen en evaluaties zal gender nog opgenomen moeten worden.
4. 'Actieplan Gender': Om gendergelijkheid in de eigen organisatie te stimuleren hebben genderambassadeurs van alle zeven defensieonderdelen zich o.a. ingezet voor een instroom van 30% vrouwen, het bevorderen van doorgroeimogelijkheden voor vrouwen en het vergroten van de mogelijkheden voor vrouwen om werk- en zorgtaken te combineren.

Het **ministerie van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties** (BZK) heeft zich de afgelopen periode vooral gericht op het integreren van een genderbenadering in het uitzendbeleid van de Nederlandse politie. Een belangrijk onderdeel hiervan is de speciale gendermodule die in samenwerking met de Duitse *Polizei Nordrhein-Westfalen* tijdens politieopleidingen aan de uit te zenden politiefunctionarissen wordt aangeboden. Het Nederlands Centrum voor Internationale Politie Samenwerking (NCIPS) start binnenkort met de structurele invoering van een genderopleiding in het voorbereidingstraject bij alle uitzendingen.

Ook binnen de politiemacht hanteert men een diversiteitsbeleid (Referentiekader Diversiteit), wat besproken is op een tweetal internationale politiebijeenkomsten april 2006. Tot aan de Raad van Hoofddcommissarissen komt gender expliciet aan bod bij bijvoorbeeld werving en selectie, loopbaanbegeleiding, gewenste omgangsvormen, monitoring, etc. In de komende jaren zal zowel op het gebied van onderzoek naar diversiteit binnen de politie als ook met betrekking tot het uitzendingenbeleid van politiemijsies worden samengewerkt met Defensie.

Het **ministerie van Sociale Zaken en Werkgelegenheid** (SZW), in het bijzonder DCE, heeft de laatste jaren vooral agenderende en aanjagende rol gehad met betrekking tot gendermainstreaming en het versterken van het internationale, Europese en nationale emancipatiebeleid.

Het op verzoek van DCE uitgevoerde Clingendael onderzoek heeft de basis gelegd voor de instelling van de Taskforce VVC, waarvan DCE tevens de projectleiding en het projectsecretariaat heeft ingevuld. In dit kader heeft DCE de twee conferenties in 2004 en 2006 mede georganiseerd. Ook heeft DCE voor Genderforce een studie laten uitvoeren naar het mainstreamen van genderaspecten in opleidingen voor crisisbeheersingsoperaties. Daarnaast heeft het Instituut voor Beleidsonderzoek en Advies op aanraden van DCE een simulatiespel ontwikkeld waaruit duidelijk wordt hoe belangrijk speciale aandacht voor vrouwen is

voor het succes van een vredesmissie. DCE vervult tevens het voorzitterschap van de aan Genderforce gelieerde Gender Expertise Groep.

SZW heeft in haar coördinerende functie de afgelopen drie jaar de Taskforce ondersteund en BZ, BZK en Defensie gestimuleerd bij het daadwerkelijk uitvoeren van beleidsvoornemens rondom genderspecten, en zal ontwikkelingen op dit terrein in de toekomst blijven monitoren.

Aanbevelingen

Ondanks dat de Taskforce VVC formeel is opgeheven er de afgelopen jaren al veel is bereikt, vergt de daadwerkelijke implementatie van een genderbenadering in naoorlogse wederopbouw blijvende inzet van ambtenaren, politici en het maatschappelijk middenveld. Aan hen, en aan het kabinet in het bijzonder, richt de Taskforce VVC onderstaande aanbevelingen:

Op nationaal niveau:

- De coördinatie van het thema vrouwen, veiligheid en conflict zou bij BZ moeten liggen (Directies Mensenrechten en Vredesopbouw; Veiligheidsbeleid en Sociale en Institutionele Ontwikkeling);
- Geleid door BZ zou er een adequate coördinatiestructuur opgezet moeten worden voor het monitoren van de uitvoering van resolutie 1325 door alle betrokken ministeries en andere actoren in (post)conflict landen. Personele en financiële middelen dienen hiervoor vrijgemaakt te worden;
- Samenwerking tussen BZK, BZ en Defensie bij het opzetten en uitvoeren van vredeoperaties zou versterkt kunnen worden. Mandaten dienen expliciet aandacht te schenken aan resolutie 1325;
- Resolutie 1325 zou in alle beleid m.b.t. (post)conflict landen geïntegreerd moeten worden;
- Civiel personeel, de politie en militairen zouden goed toegerust moeten zijn met kennis en middelen om gender in hun werk en tijdens uitzendingen te integreren.

Op onderzoeksgebied:

- Meer financiële middelen zijn nodig voor (wetenschappelijke) studies naar gender en conflict;
- De betrokken ministeries zouden op (inter)nationaal niveau moeten lobbyen voor financiering.

In internationaal verband zou Nederland een rolmodel en aanjager moeten zijn:

- Samenwerking van verschillende VN- en EU-organisaties op het gebied van de implementatie van resolutie 1325 zou moeten worden bevorderd en gemonitord;
- Informatievoorziening over het Nederlandse genderbeleid m.b.t. veiligheid en conflict zou moeten worden verbeterd op het niveau van de VN, EU en NAVO;
- Nederland zou bij de Europese Commissie moeten lobbyen voor grotere aandacht voor het thema vrouwen en conflict en voor het ontwikkelen van indicatoren hieromtrent.

Met betrekking tot regelmatige monitoring en evaluaties:

- Het kabinet zou de Tweede Kamer jaarlijks moeten informeren over de voortgang m.b.t. de implementatie van resolutie 1325;
- Er zou meer aandacht moeten komen voor genderspecten in de evaluaties van vredesmissies;
- De Rijksbegroting zou expliciet melding moeten maken van de financiële middelen die gereserveerd zijn voor de uitvoering van genderbeleid.